

Lietuvių totoriai

Nr.5–6 (94–95)
„Litva tatarlary“

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m. sausio mėn.

2006 m. gegužės–birželio mėn.
ISSN 1822-2072

ŠIAME NUMERYJE:

2 Tatarstano Prezidento M. Šaimijevo sveikinamasis raštas Sabantujaus dalyviams.

3 Prisimenant Romualdą Makavecką...

4 Nuomonių sankryža
Jei būtų tautinių mažumų taryba...

9 Балтийский
Сабантуй в Риге

13 *Susitikimai*
„Ant balto angelo sparnų...“

14 *Istorijos puslapiai*
Aukso Orda ir jos valdovai

15 *Aktualus laiškas*
Vienas žodis - ne kalba...

16 „LT“ interviu
Jelena Gazizova:
„...Kad visas pasaulis žinotų, jog yra tokia tauta“

17 Jis mokėjo suburti tautiečius

18 XVI–XVII a.
Lietuvos totorių moterų asmenvardžiai

20 Kviečiame į jaunimo sąskrydį

Baltijos Sabantujus Rygoje

Ivan GRINEVIČ

Asociacijos „Infliantai“ valdybos narys

Sabantujus – pavasario darbų pabaigos šventė. Daugiausia jis paplitęs tarp totorių ir baškių. Tiurkų kalbose „*saban*“ reiškia arklą, „*tui*“ – šventę. Birželio 10 d., šeštadienį, Latvijos sostinėje Rygoje įvyko II Baltijos šalių Sabantujus, kuriame kartu su Latvijos totoriais ir baškiais dalyvavo totoriai iš Lietuvos ir Estijos.

Infliantų administratoriaus hetmono Jono Karolio Chodkevičiaus kariuomenėje buvo 350 totorių, kurie kartu su 300 Kurliandijos raitelių, 800 kazokų ir 2350 lenkų ir lietuvių karių kovėsi dėl Rygos apgulties nutraukimo prieš 15 tūkstančių švedų kariuomenę visame pasaulyje žinomame Kircholmo mūšyje, kuris įvyko 1605 m. rugsejo 27 d.

Reikia pažymėti, kad viena iš pirmųjų knygų, išleistų 1838 m. latvių kalba „Šis latvių draugas“ pasakojo apie tiurkų tautas ir jų papročius. Gyventojų surašymas, atliktas 1897 m., parodė, kad Latvijos teritorijoje gyveno 1525 totoriai, 49 turkai ir 362 jiems giminingų tautų atstovai.

Šiuo metu Latvijoje gyvena apie 3 tūkstančius totorių. Baškių yra dešimt kartų mažiau. Todėl Sabantujus Rygoje visuomet švenčiamas kartu su kaimynais ir draugais. Taip buvo ir šiais metais, kuomet iš Lietuvos totorių bendruomenės atvažiavo 60 žmonių, 32 atvyko iš Estijos, taip pat buvo svečių iš Daugpilio ir Ventspilio.

Latvijos totorių ir baškių bendruomenės „Čišma“ pirmininkas Zufaras Zainullinas su asociacijos „Infliantai“ valdybos nariais M.Zotova ir I.Grinevičium (dešinėje)

Iš Kazanės atvyko „Tatarstano“ žurnalo vyriausiasis redaktorius Rifat Fattachov, Rusijos Federacijos ir Tatarstano liaudies artistė, operos dainininkė, profesorė Venera Ganijeva, Tatarstano liaudies artistas Ildaras Kyjamovas, geriausias Tatarstano bajanistas Ramilis Kuramšinas.

(Nukelta į 2-ą psl.)

Tatarstano Prezidento M.Šaimijevo sveikinimo raštą sabantujaus dalyviams skaito žurnalo „Tatarstan“ vyriausiasis redaktorius Rifat Fattachov.

Baltijos Sabantujus Rygoje

(Atkelta iš 1-o psl.)

Šventinis koncertas, skirtas Rusijos dienai, įvyko Sabantujaus metu. Į jį atvyko Rusijos Federacijos ambasadorius Latvijoje Viktoras Kaliužnyj, pirmasis ambasados sekretorius Večiaslavas Jefremovas, Latvijos tautinių mažumų departamento direktorė Irina Vinnik, taip pat daugybė kitų garbių svečių.

Daugelis totorių į šventę atėjo apsirengę tautiniais rūbais. Tokio kiekio svečių Latvijos Itos Kozakevič vardu pavadinta tautinių – kultūros bendrijų asociacija nuo pat įsikūrimo nebuvo mačiusi.

Į Latvijos totorių ir baškių draugijos „Čišma“ organizuojamą Sabantujų asociacijos administratorės Marinos Zotovos skaičiavimais buvo susirinkę ne mažiau kaip 500 žmonių.

Pasibaigę žaidimai, rungtys, konkursai, koncertas, kuriuos skelbė ir meistriškai vedė publicistas, poetas Damyras Rafikovas. Užrištomis akimis Sabantujaus dalyviai daužė puodus, iš kefyru pripildyto dubens burna išiminėjo monetas, bėgiojo kojas sukišę į maišus. Visi dalyviai stengėsi ne tik

Poetas ir publicistas Damyras Rafikovas puikiai vadovavo Sabantujui.

Dainuoja Rygos totorių ansamblis „Čišma“, groja Ravil Kuramšin.

Sabantujaus dalyvius sveikina Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas.

Sabantujaus šventės dalyviai.

Baltijos Sabantujus Rygoje

Dainuoja Venera Ganijeva. Šalia Rusijos ambasadorius Latvijoje Viktoras Kaliužnyj.

dalyvauti, bet ir nugalėti. Ore tvyrojo rungtynių dvasia - ne mažesnė negu kad būna per olimpinės žaidynes. Imtynių „Kereš“ nugalėtoji Artūrai Absalimovui atiteko gyvas avinas. Nenuostabu, kad jis laimėjo. Už Artūrą sirgo ir su pergale sveikino visa šeima: žmona Natalija, vaikai – Oksana, Nastia, Ania, Andrejus. Vaikystėje jis

Dainą apie Stenką Raziną atlieka svečias iš Maskvos.

užsiiminėjo džiudo, yra lengvosios atletikos kandidatas į sporto meistrus.

Geriausiai pasirodžiusieji buvo apdovanojami garbės raštais ir prizais. Tarp prizinininkų yra ir Lietuvos totorių atstovų. Tai Rimantas Grinius, užėmęs pirmąją vietą rankų lenkimo rungtyje, Arūnas Chaleckas, užėmęs trečią vietą imtynėse „Kereš“.

Rytojaus dieną VEF'o kultūros rūmuose įvyko Antrasis tarptautinis Rašito Vagapovo dainų festivalis. Festivalio iniciatorius buvo vyriausiasis žurnalo „Tatarstan“ redaktorius Rifatas Fatachovas. Jis taip pat parašė puikią monografiją apie Rašitą Vagapovą, kurią koncerto metu buvo galima įsigyti fojė. Drauge su vokalo meistrais (Nukelta į 8-tą psl.)

Dainuoja Tatarstano respublikos Liaudies artistas Ildar Kyjamov.

Jauna Sabantujaus dalyvė iš Estijos Talino universiteto magistrantė Albina Heider.

Visai nepaprasta sudaužyti puodą užrištomis akimis, tačiau norinčiųjų pabandyti buvo nemažai.

Vyksta įtemptos rungtynės: moterys neša kibirus, vyrai lenkia rankas.

Prisimenant Romualdą Makavecką...

Jonas RIDZVANAVIČIUS

Su Romualdu Makavecku buvau pažįstamas nuo vaikystės laikų. Mūsų šeimos artimai bendravo. Dažnai mūsų namuose lankydavosi Romo mama. Tai buvo kalbi moteriškė, kurią labai gerbė mano tėvai. Kartais užeidavo pas mus ir Romo tėtis.

Romualdas buvo dešimtį metų už mane vyresnis, kas vaikystėje yra labai daug. Todėl būdamas vaikas žinojau, kad Romas baigė Kauno politechnikumą diplomu su pagyrimu, iš karto įstojo mokytis į Kauno politechnikos institutą, kurį taip pat baigė diplomu su pagyrimu. Kurį laiką dėstytojavo tame pat institute, po to greitai buvo pasiūstas į Maskvą, į garsaus Energetikos instituto aspirantūrą, kurią taip pat baigė, apsigynė technikos mokslų kandidato disertaciją 1964 metais. Grįžo į Kauną, dirbo KPI Mechanikos fakultete docentu. Galite suprasti, kad Romualdas man buvo didelis autoritetas, mano tėvai jį kėlė man pavyzdžiu, kuriuo turėčiau sekti.

Aš baigiau Kauno politechnikos institutą 1965 metais. Pradėjau dirbti dėstytoju KPI Automatikos fakultete. Taip tapome to paties instituto darbuotojai – dėstytojais, kolegos.

Romualdas domėjosi šachmatais. Aš taip pat sparčiai dariau šachmatų žaidime pažangą 1959–1965 metais. Todėl Romualdas atidžiai stebėjo mano šachmatų pasiekimus, aptardavo mano partijas. Prisimenu 1965 metų vasarą Palangoje, kai žaidžiau Pabaltijo ir Baltarusijos šachmatų pirmenybėse. Romualdas beveik kasdien lankydavosi šių varžybų salėje, atidžiai stebėjo mano partijas, vėliau jas aptardavome.

Nuo 1965 metų mūsų santykiai

tapo kolegiški, mes susidraugavom, nebebuvo juntamas didelis amžiaus skirtumas. Man gerai įsiminė viena mūsų bendra kelionė motorinėmis valtėmis Nemunu, jo delta bei Rytprūsių kanalais į Karaliaučių ir atgal į Kauną, kuri įvyko 1971 metais ir tęsėsi apie savaitę.

Darbinė ir mokslinė veikla

Romualdas Makaveckas gimė 1933 m. birželio 10 d. Alytaus apskrityje, Butrimonyse. Tėvai persikėlė gyventi į Kauną 1935 metais. Nuo tada gyveno Kaune. 1948 m. baigęs Kauno Aušros vidurinės mokyklos aštuntąją klasę įstojo mokytis į Kauno politechnikumo Pramonės mechanikos skyrių. Kauno politechnikumą baigė 1952 m. diplomu su pagyrimu ir tais pačiais metais pradėjo studijuoti Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakulteto Šilumos energetikos specialybę. 1957 m. baigė KPI taip pat diplomu su pagyrimu.

Kaip gabus perspektyvus jaunas specialistas buvo paliktas dirbti asistentu

KPI Mechanikos fakulteto Šiluminių variklių katedroje. 1959 metais buvo pasiūstas į tikslią aspirantūrą Maskvos energetikos institute. Čia mokėsi ketverius metus iki 1963 metų. 1964 m. apsigynė technikos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją tema „Azoto, helio ir jų mišinių klampumo eksperimentiniai tyrimai prie padidinto slėgio ir temperatūros“.

Po aspirantūros Maskvos energetikos institute grįžo dirbti į Kauno politechnikos institutą. Čia iki 1965 m. buvo vyresnysis dėstytojas, einantis docento pareigas, kurį laiką buvo Mechanikos fakulteto prodekanas. 1967 m. jam suteiktas docento vardas.

1965 m. birželio mėn. išrenkamas Chemijos pramonės mašinų ir aparatų katedros vedėju, kuriuo buvo dvi kadencijas iki 1975 m. Skaitė chemijos ir maisto pramonės mašinų specialybės studentams pagrindinę specialybines disciplinas „Chemijos technologijos procesai ir aparatai“.

1976 m. perėjo dirbti į Šiluminės energetikos katedrą. Čia dėstė taip pat pagrindines šios katedros disciplinas „Šilumos perdavimas ir mainai“, „Inžinerinių eksperimentų metodai“, „Šilumos išnaudojimo įrengimai“, „Pramoniniai šilumos – masės mainų procesai ir įrengimai“, „Techninė termodinamika“, „Šilumą naudojančios procesai ir aparatai“. Magistrantams ir doktorantams skaitė pagilintą „Termodinamikos“ kursą.

Romualdo Makavecko mokslinių tyrimų sritys buvo plėvelinių garo aparatų stacionaraus ir pereinamojo režimo skaičiavimo metodikos, šiluminių procesų matematinio modeliavimo ir kompiuterizacijos sritis, šilumos ir kuro ekonomija pramonės įmonėse, pramonės įmonių šilumos ūkio efektyvumo tyrimai. R. Makaveckas tyrė respublikos rajoninių katilinių, šilumos tinklų, konservų, cukraus fabričių ir kitų įmonių efektyvaus ir taupaus šilumos naudojimo galimybes. Įdiegus darbo rezultatus gauta nemaža kuro ir šilumos ekonomija.

1981–1986 metais R. Makaveckas vadovavo Gamtos apsaugos ir gamtinių išteklių panaudojimo metodologiniam seminarui.

1989 m. buvo mokslinėje stažuotėje Lenkijoje Glivicų politechnikos institute.

1980 metais dalyvavo KPI geriausių lektorių konkurse, kuriame užėmė trečiąją vietą.

Prie Kuntusio kapo Lovčicų miziare. Romualdas Makaveckas – ketvirtas iš dešinės.

R. Makaveckas paskelbė per 40 mokslinių straipsnių, turėjo 4 pripažintus išradimus. Vadovavo dabartinio akcinės bendrovės „Rokiškio sūris“ generalinio direktoriaus Antano Trumpos mokslinei daktaro disertacijai. Tarp Romualdo buvusių studentų ir auklėtinių dabar žinomi respublikos pramonės specialistai ir valstybės veikėjai.

1993 m. R. Makaveckas išėjo į užtarnautą poilsį, pensiją. Šis išėjimas buvo susijęs su įvairiais gandaiis apie rentos ir mokslininko pensijos mokėjimo būsimus pasikeitimus į blogąją pusę. Tiesa, tie gandai vėliau nepasitvirtino.

Būdamas pensijoje Romualdas išliko aktyvus, toliau iki pat mirties skaitė magistrantams ir doktorantams savo „Termodinamikos“ kursą. Dirbo konsultantu žinomoje Juozo Gecevičiaus mokslinių paslaugų firmoje. Atlikdavo įvairius teorinius skaičiavimus, susijusius su šilumine technika, šilumos perdavimu, mainais, ventiliatoriais bei kitais problemišiais klausimais.

Bendradarbiai apie R. Makavecką atsiliepia kaip apie didelį teoretiką, skaičiuotoją, mėgusį naujoves, greitai jas įsisavinavusį mokslininką. Buvo labai tolerantiškas, lojalus, paliko pačius geriausius prisiminimus bendradarbiams.

Visuomeninė veikla

1988 m. rugsėjo mėn. man paskambino Romualdas ir pasakė, kad Vilniuje įvyks tautinių mažumų atstovų pasitarimas, kuriame bus aptartos galimybės turėti savo visuomenines organizacijas. Kvietė važiuoti drauge. Nuvažiavome. Susirinkimas įvyko Verkių rūmuose, jame vienu iš pagrindinių oratorių buvo mūsų Mensaidas Bairaševskis. Aktyviai reikšėsi karaimai (G. Kobeckaitė), rusai ir kitų tautinių mažumų atstovai. Tais laikais toks pasitarimas buvo dar labai

Su Ukrainos totorių bendruomenės pirmininku K. Chusnutdinovu.

neįprastas.

Vėliau po kelių savaitių Lietuvos totorių atstovai susirinko Vilniuje Emyro Krinicko sodo namelyje ir nusprendė įkurti Lietuvos totorių kultūros draugiją prie Lietuvos kultūros fondo. Pirmininku buvo išrinktas Mensaidas Bairaševskis.

Nuo tada prasidėjo Romualdo aktyvi visuomeninė veikla totorių organizacijose, kuri tęsėsi iki jo paskutinių dienų.

Romualdas Makaveckas kurį laiką buvo Totorių kultūros draugijos Kauno skyriaus vadovu. Po to šias pareigas teko perimti man.

1995 metais Romualdas Makaveckas buvo išrinktas Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos (LTBS) pirmininku. Iš šių pareigų atsistatydino 1997 metų pabaigoje. Vėl tas pareigas teko perimti man. 1995 – 1997 metai buvo svarbūs mūsų bendruomenei, nes pasijautė aiškus veiklos pagyvėjimas ir tam laikotarpiui teko jubiliejinės totorių ir karaimų apsigyvenimo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje 600 metinės. Šiam jubiliejui paminėti buvo sudaryta Vyriausybinių komisija. Romualdui teko pagrindinis šio jubiliejaus minėjimo rūpestis.

Įsteigus Lietuvos, Lenkijos, Baltarusi-

jos ir Ukrainos totorių uniją 2000 metais, Romualdas buvo šios unijos tarybos narys. Kaip matom, ši unija vienija senosios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės totorius. Kaip mes juokavom, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės atsikūrimas prasideda nuo LDK totorių unijos.

Būdamas LTBS pirmininku Romualdas Makaveckas buvo mūsų laikraščio „Lietuvos totoriai“ vienas iš pagrindinių leidimo iniciatorių ir steigėjų. Pirmas laikraščio numeris išėjo 1995 m. sausio mėnesį. Laikraštis leidžiamas iki šiol. Visą šį daugiau kaip dešimtmetį Romualdas buvo aktyvus laikraščio straipsnių rašytojas. Jo straipsniai visada buvo įdomūs, paremti gausia fakto medžiaga, iš jų dvelkė autoriaus erudicija, originalūs samprotavimai, gilus dalyko išmanymas.

Lenkijoje ir Baltarusijoje vystėsi istorijos mokslas apie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės totorius, kuris vadinamas LDK totoristika. Ten vyko mokslinės konferencijos, buvo publikuojami moksliniai straipsniai, ginamos disertacijos LDK totoristikos tema. Lietuva šiuo atžvilgiu buvo atsilikusi. Šioje tematikoje Lietuvoje dirbo viena Tamara Bairašauskaitė ir tik pradėjo reikštis Vilniaus universiteto absolventė Galina Miškinienė. Pirmoji mokslinė konferencija LDK totorių ir karaimų tematika įvyko 1997 metais. Ją vedė Tamara Bairašauskaitė. Toliau tokių konferencijų organizavimo iniciatyvą perėmė Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga, vedama vadinamuosius Orientus, kurių sudėtinė dalis būdavo mokslinės – praktinės konferencijos. Šių konferencijų organizatorius visada būdavo Romualdas Makaveckas. Jis palaikydavo ryšį su daugeliu mokslininkų, daugiausia istorikų, iš Lenkijos, Baltarusijos, Rusijos ir kitų valstybių, kviesdavo juos daryti pranešimus totorių tematika vedamose konferencijose. Visada įdomius pranešimus skaitydavo ir pats.

Romualdas dažnai su pranešimais dalyvaudavo Lenkijos ir Baltarusijos mokslininkų konferencijose totoristikos tematika. Nors nepretendavo į mokslinį pripažinimą, tačiau buvo plačiai žinomas kaip totoristikos žinovas.

Lietuvos totorių bendruomenė patyrė didžiulę netektį netikėtai mirus Romualdui Makaveckui.

Šachmatai

Jau minėjau, kad Romualdas jaunystėje žaidė šachmatais. Maždaug nuo 1970 metų tapo aktyvus šachmatų

Turkijos Respublikos ambasadoje. Romualdas Makaveckas – trečias iš kairės.

(Nukelta į 6-tą psl.)

Prisimenant Romualdą Makavecką...

(Atkelta iš 5-to psl.)

veikėjas, organizatorius tiek Kaune, tiek Lietuvoje. Vienu metu vadovavo Kauno politechnikos instituto komandai. Iš tų laikų gerai prisimenu 1977 metais pirmą mūsų užsienio išvyką į Lenkiją, kurią suorganizavo Romualdas, žaisti mačą su Bialystoko politechnikos instituto komanda. Jeigu prisimenate, tais laikais suorganizuoti kelionę į užsienį, netgi į Lenkiją buvo tikrai nepaprasta. Reikėjo įveikti didelius barjerus. Romualdo asmeninių ryšių dėka buvo pasikeista Kauno ir Bialystoko politechnikos institutų sportinėmis delegacijomis. Suprantama, šių delegacijų sudėtyje buvo ir administracijos atstovai.

Man teko su KPI komanda, kuriai vadovavo Romualdas, žaisti Breste, Gomele, Minske, Tiraspolje ir kituose įvairiuose Tarybų Sąjungos miestuose. Vėliau Romualdas tapo Kauno šachmatų federacijos prezidentu. Jo rūpesčiu Kauno šachmatų klubas gavo patalpas miesto stadiono rūmuose, Kaune susikūrė Vaikų šachmatų mokykla. Vėliau Romualdai buvo suteiktas Kauno šachmatų fe-

deracijos garbės prezidento vardas.

Tarybiniais metais buvo populiarūs visasąjunginiai šachmatų turnyrai, vadina- mieji šachmatų festivaliai. Prisimenu, 1971 metais mes su KPI komanda dalyvavome Šachmatų festivalyje Liepojoje, tiksliai neprisimenu metų, atrodo, 1973 metais įsimintinas buvo mūsų dalyvavimas Moldavijos mieste Tiraspolje vykusiame šachmatų festivalyje. Daug kartų su KPI dėstytojų komanda dalyvavdavome kasmetinėse Kauno, Rygos ir Talino politechnikos institutų dėstytojų varžybose.

Romualdas dažnai tarybiniais metais dalyvavdavavo tarptautiniuose mėgėjų varžybose užsienyje - Lenkijoje, Čekoslovakijoje ir kitose šalyse. Tai nemažai kainuodavo, nes visas išlaidas turėjo sumokėti pats varžybų dalyvis, tačiau tai buvo tais laikais vienas iš būdų išvykti į užsienį. O visi mes prisimenam, kaip būdavo nelengva tarybiniais laikais išvykti į užsienius. Romualdas, būdamas labai komunikabilus, įeidavo į kontaktus su įvairiais suikttais žmonėmis, veikėjais, susipažindavo, susirašinėdavo, būdavo

visur kviečiams. Jį kviesdavo į aukšto lygio tarptautinius turnyrus su įvairiomis kvalifikacinėmis normomis. Romualdas pats juose nežaisdavo, bet vykdavo į šiuos turnyrus su stipriais Lietuvos šachmatininkais, kuriems kelias į tarptautinius turnyrus per aukštus TSRS atrankos barjerus būdavo užkirstas. Taip garsus Lietuvos šachmatininkas, daugkartinis Lietuvos čempionas Algimantas Butnorius Romualdo dėka tapo tarptautiniu meistru. Reikia pasakyti, kad tarybiniais metais gabesni jauni Kauno šachmatininkai susilaukdavo R. Makavecko dėmesio ir savotiškos paramos.

Dažnai Romualdas būdavo įvairių šachmatų varžybų teisėjas. Paskutinis jo teisėjaujamas turnyras buvo šiemet kovo 4 d. žaibo memorialas, skirtas tarptautinio meistro, daugkartinio Lietuvos čempiono Algimanto Butnoriaus šešiasdešimtmečio jubiliejui pažymėti. Dalyvavo apie pusantro šimto šachmatininkų. Be Lietuvos šachmatininkų, buvo keletas dalyvių iš Lenkijos, Latvijos ir Izraelio. Po mėnesio mes Romualdo netekome.

Nuomonių sankryža

Jei būtų tautinių mažumų taryba...

Jonas RIDZVANAVIČIUS

2006 m. gegužės 29 d. Kauno įvairių tautų kultūrų centre (KĪTKC) įvyko Kauno tautinių mažumų atstovų, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento (TMID), Kauno savivaldybės ir KĪTKC vadovų pasitarimas Kauno tautinių mažumų problemoms aptarti.

Reikia pasakyti, kad įsikūrus Kaune minėtam centrui, tautinių mažumų padėtis pagerėjo, jos gali vesti savo renginius šio centro patalpose, gali naudotis ten esančiomis techninėmis priemonėmis, muzikiniais instrumentais. Tai ir minėjo savo pasisakyme KĪTKC direktorius Dainius Babilas. Jis papasakojo apie šio centro veiklą, kuri vykdoma dviem kryptimis: viena, siekiant padėti tautinėms mažumoms vesti jų renginius, suteikiant tam patalpas; antra, veikla visuomenei, nesusiėjusi tiesiogiai su tautinėmis mažumomis, siekiant pristatyti įvairias kultūrines priemones – parodas, susitikimus ir pan. Centras yra iniciatorius organizuoti kompleksinius tautinių mažumų renginius: jau įvyko Kauno dienomis tautinių mažumų virtuvių pristatymas su jų saviveiklos ansamblių pasirodymu. Vasarą numatomas tautinių mažumų saviveiklos festivalis.

Pasitarime dalyvavę TMID generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislav Vidtmann ir departamento darbuotoja Rasa Paliukienė teigiamai įvertino centro veiklą, pažymėjo, kad departamentas ir toliau rems šią veiklą, skirs lėšų techninėms priemonėms pirkti (muzikos instrumentams, kompiuteriams).

Pasitarime buvo iškelta būtinybė sukurti bendrą Kauno tautinių mažumų organą – galbūt tarybą, kuri atstovautų joms ir su kuria galima būtų spręsti jų klausimus. Kad turėti tokį organą būtina, buvo demonstruojama tokiu pavyzdžiu. Pavyzdžiui, šiemet Kauno savivaldybėje buvo skirstomos lėšos kultūriniais projektams. Tam buvo sudaryta vadinamųjų „ekspertų“ grupė, kuri sprendė, kiek lėšų skirti konkreitiems projektams. Tarp „ekspertų“ nebuvo nė vieno, kuris būtų suinteresuotas tautinėmis mažumomis. Rezultatas buvo toks: tautinių mažumų projektams skirta pačios minimalios lėšos. Jei būtų buvusi tautinių mažumų taryba, tai tarp ekspertų galėtų būti vienas, kitas tautinių mažumų atstovas ir rezultatas būtų kitoks. Tokiu atstovu negali būti D.Babilas, nes faktiškai jis yra Savivaldybės darbuotojas ir yra nuo jos priklausomas.

Su Dainium Babilu buvo kalbėta apie Kauno totorių bendruomenę. Jis pasakė, kad žino jos vadovų pavardes, paminėjo Romo Jakubausko, Ramūno Radlinsko ir Stepo Ščiucko pavardes, tačiau sakė, kad nors ir kiek kartų juos kviestų, jie niekada neateina ir jokiose organizuojamose priemonėse nedalyvauja. Ir į šį pasitarimą jis pakvietęs juos atskirai, išvardindamas konkrečias pavardes. Atvyko vienas Jonas Ridzvanavičius. Tiesa, D.Babilas paminėjo, kad centras daug bendradarbiauja su vilniečiais Adu Jakubausku ir Alijumi Aleksandrovičiumi.

Buvo pakviesti tarti žodį iš eilės visų atvykusių bendruomenių atstovai, parašyta jų išvardinti savo pageidavimus centrui, papasakoti apie savo bendruomenių veiklą ir ypač apie numatomas priemones, renginius. Tai ir išdėstė bendruomenių atstovai. Jie pageidavo koordinuoti centro patalpų naudojimą atskirų bendruomenių renginiams, gauti informaciją apie vedamus renginius, norėjo, kad centre būtų daugiau muzikos instrumentų bei techninių priemonių, ypač turėtų būti daugiau kompiuterių su priejimu prie interneto. Buvo pritarta bendroms kompleksinėms priemonėms, pvz.,

(Nukelta į 7-tą psl.)

Jei būtų tautinių mažumų taryba...

(Atkelta iš 6-to psl.)

numatytam festivaliui, buvo išdėstyti kai kurie pasitaikantys trūkumai. Ypač visi skundėsi blogu finansavimu.

Kalbėjęs J.Ridzvanavičius pasakė, kad jis Kauno totorių bendruomenei neatstovauja ir apie jos planuojamus renginius nežino. Atrodo, kad mūsų Kauno bendruomenė nutraukė veiklą ir turi daug problemų. Tačiau čia niekas nepadės, ir pati bendruomenė turi sutvarkyti savo reikalus. Tiesa, J.Ridzvanavičius atstovauja respublikinei organizacijai – Lietuvos totorių bendruomenių sąjungai, kurios vienas iš pirmininko pavaduotojų jis esąs. Ši sąjunga vienija visas Lietuvos totorių bendruomenes, kurios visos – tiek Vilniaus, tiek Alytaus, Klaipėdos, Panevėžio, Visagino, netgi Švenčionių ir kitos, išskyrus Kauno – aktyviai dirba.

Toliau jis priminė, kad ši organizacija daug bendradarbiauja su Kauno įvairių tautų kultūrų centru, yra pasinaudojusi šio centro patalpomis, vedusi čia ne vieną renginį. J.Ridzvanavičius pritarė būtinybei įkurti Kauno tautinių mažumų tarybą.

Čia reiktų pasakyti kelis žodžius apie Kauno totorių bendruomenės kultūrinę veiklą. Ši veikla pradėjo gesti 2000 metais, kai pirmininku buvo išrinktas Romas Jakubauskas. Mes laikėmės nuostatos, jog religinės ir kultūrinės organizacijų pirmininkas būtų tas pats žmogus. R.Jakubauskas aktyviai dirbo religinį darbą, tačiau kultūrinė veikla jam buvo svetima. Dėl to negalima jo labai kaltinti. Čia pasireiškė jo jaunas amžius, gyvenimo sunkumai. Vis dėlto dar kultūrinė

veikla vadovaujant R.Jakubauskui dar visai nebuvo užgesusi. Pamatę, kad R.Jakubauskas nesusitvarko su kultūrine veikla, nusprendėme išrinkti kultūrinės organizacijos vadovu kitą žmogų. Išrinkome Ramūną Radlinską. Tačiau jo elgesys išvis nesuprantamas. Per rinkimus jis sutiko būti pirmininku, matyt, ir dirbti šį darbą. Vėliau pasirodė, kad jis apie jokią veiklą net negalvoja. Matyt, jis suprato savo misiją kaip tam tikras garbės pareigas, kurios nereikalauja jokio darbo. Dabar atrodo, kad Kaune bet kokia kultūrinė veikla žlugusi, neplanuojamos jokios priemonės, todėl nerašomi projektai, negaunamas finansavimas, jokie renginiai nevyksta. Nesuprantamas R.Radlinsko elgesys būti pirmininku nieko neveikiant. Yra apie ką pamąstyti...

VISAGINE IR VILNIUJE ĮVYKO ĮŽYMIŲ TATARSTANO ARTISTŲ KONCERTAS

Zilia KARIMOVA

2006 m. gegužės 27 d. Visagino kultūros centre „Banga“ įvyko Totorių kultūros diena. Šventė buvo skirta Lietuvos ir Rusijos kultūriniais ryšiams stiprinti.

Į Visaginą atvyko meno ir kultūros atstovai iš Tatarstano Respublikos: Tatarstano liaudies poetas Renatas Charisas; Tatarstano ir Baškirtijos liaudies artistas Idris Gazijevas; Rusijos ir Tatarstano nusipelnusi kompozitorė Rezeda Achijarova; dailininkė, B. Urmanči premijos laureatė Farida Chasjanova; pianistas Olegas Liubivecas. Tokio aukšto rango Tatarstano meno veikėjų delegacija Lietuvoje viešėjo pirmą kartą. Renginyje dalyvavo Visagino miesto savivaldybės meras Vytautas Račkauskas, savivaldybės vicemerė Dalia Štraupaitė, savivaldybės švietimo ir kultūros skyriaus vedėja Asta Šeliūnienė, švietimo ir kultūros skyriaus vyresnioji specialistė Irena Rokiškaitė, Visagino tautinių kultūrų centro vadovė Jolanta Bartkūnienė, Rusijos Federacijos ambasados patarėja kultūros klausimais Tatjana Šličkova, grupė Lietuvos totorių iš Vilniaus.

Buvo surengtas koncertas, kuriame dalyvavo Visagino tautinių kultūrų centro „Gimtosios mokyklos“ mokiniai bei totorių meno kolektyvas „Miras“, o vėliau salėje netilo aplodismentai nusipelnusiam Rusijos artistui, Tatarstano ir Baškirstano liaudies artistui, S. Julajevo premijos laureatui Idrisui Gazijevui. Jis dainavo totorių, rusų, italų kalbomis. Skambios ir jausmingos totorių liaudies dainos palietė kiekvieno širdį.

Viskas susipynė šio koncerto metu: dainos, šokiai, muzika, poezija. Tatarstano liaudies poetas, G. Tukajaus ir M. Džalilio premijų laureatas Renatas Charisas skaitė savo kūrybos eiles totorių ir rusų kalbomis, o humanitarinių mokslų daktaras, poetas ir vertėjas Adas Jakubauskas – lietuvių kalba. Skambėjo nusipelnusios Rusijos meno veikėjos ir kompozitorės Rezedos Achijarovos ir kompozitoriaus bei pianisto Olego Liubiveco atliekama muzika. Žiūrovai grožėjosi dailininkės Faridos Chasjanovos paroda. Nors ne visus paveikslus galima buvo pamatyti, tačiau visi, kas norėjo, galėjo įsigyti dailininkės iliustruotų knygelių vaikams. Kitą dieną garbūs svečiai pasirodė Vilniaus visuomenei. Koncertas įvyko Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje. Du šimtus žiūrovų talpinanti salė buvo sausakimša.

ANTRASIS PASAULIO TOTORIŲ JAUNIMO FORUMAS

Diana ŠČIUOKAITĖ

2006 m. birželio 21–25 dienomis Tatarstano sostinėje Kazanėje įvyko antrasis Pasaulio totorių jaunimo forumas, kuriame dalyvavo apie 600 delegatų ir svečių iš viso pasaulio. 140 žmonių atvyko iš įvairių užsienio šalių, 300 – iš Rusijos regionų, 100 – iš Tatarstano. Pirmąkart Forume dalyvavo totorių jaunimas iš Tadžikistano, Gruzijos, Moldovos, Vokietijos, Kinijos ir Ispanijos. Tarp delegatų buvo studentų, žurnalistų, kultūros ir meno veikėjų, religinių organizacijų atstovų. Forumą organizavo Pasaulinis totorių kongresas, padedamas Tatarstano Respublikos Vyriausybės. Lietuvai Forume atstovavo devyni jaunuoliai iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Alytaus ir Visagino totorių bendruomenių. Lietuvos delegacijai vadovavo Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas. Mūsų delegacija Forumo delegatams pristatė dokumentinį filmą apie Lietuvos totorių bendruomenę „Murzų ainiai Lietuvos žemėje“.

Sveikindama Forumo delegatus Tatarstano Respublikos vadovybės vardu, Respublikos parlamento pirmininko pavaduotoja Rima Ratnikova sakė: „Jūs esate totorių tautos ateitis, ir pagrindinė mūsų užduotis šiandien – suburti ir konsoliduoti totorių jaunimą tautinių vertybių ir tradicijų, gimtosios kalbos išsaugojimo pagrindu“. Forume kalbėjo Pasaulinio totorių kongreso Vykdomojo komiteto pirmininkas Rinatas Zakirovas, įvairių delegacijų nariai, jie pasakojo apie pasiekimus savo bendruomenėse, kėlė problemas, teikė pasiūlymus. Vienas iš siūlymų – įsteigti totorių jaunimo pažinčių portalą. Labai spalvingai kalbėjo rašytoja iš Naberežnyje Čelny miesto Fauzija Bairamova. Ji savo dvidešimties minučių emocingą kalbą skyrė Tatarstano Nepriklausomybės vizijai ir prašė jaunų žmonių neužmiršti šios taurios idėjos. Uždarant Forumą buvo priimta rezoliucija. Forumo dalyviai aplankė istorines Tatarstano vietas, totorių klasiko Gabdulos Tukajaus gimtinę Arsko rajone, apžiūrėjo objektus, pastatytus prieš Kazanės 1000 metų jubiliejų, garsiąją Kul Šarif mečetę, pabuvojo sabantujuje.

Baltijos Sabantujus Rygoje

(Atkelta iš 3-čio psl.)

scenoje puikiai pasirodė aštuoniolikmetė daininkė iš Rygos Jelena Gazizova, kuri pabaigusi vidurinę mokyklą planuoja pratęsti dainavimo mokslus Kazanės konservatorijoje.

Malonu pažymėti, kad Sabantujus UNESCO sprendimu nuo 2003 m. yra įtrauktas į Pasaulio nematerialiojo paveldo lobyną.

Totorių nacionalinė kova „Kereš“.

Nelengva ištraukti monetą iš puodo su kefyru

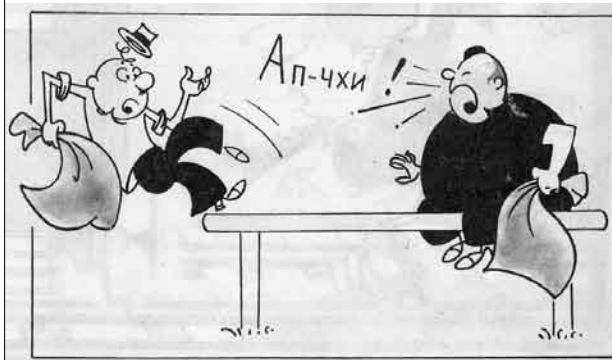
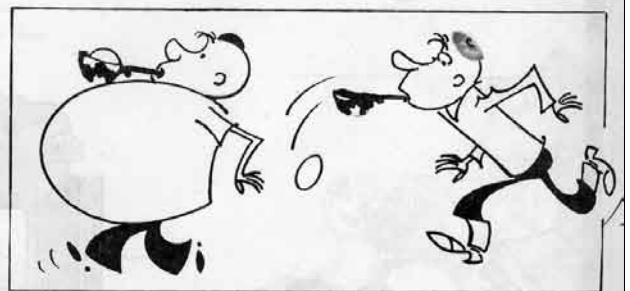
Kovos „Kereš“ nugalėtojas Artūras Absaliamovas su šeima ir iškovotu prizu – avinu.

Sabantujus baigėsi. Vaikinai nuima Tatarstano ir Baškotostano Respublikų valstybines vėliavas.

Sabantujus žurnalo „Čajan“ (Skorpionas) dailininko E. Dyšajevo akimis.

Lieltuvos fotožurnāli

Балтийский Сабантуй в Риге

Иван ГРИНЕВИЧ

член правления ассоциации «Инфлянты»

Сабантуй – это праздник по окончанию весенних полевых работ. Наибольшее распространение он получил среди татар и башкир. На тюркских языках *сабан* означает плуг, а *туй* – праздник. Поэтому разъяснения не требуется. В субботу, 10 июня, в столице Латвии Риге состоялся Балтийский Сабантуй, в котором вместе с татарами и башкирами Латвии приняли участие татары и башкиры из Литвы и Эстонии.

В составе войск администратора Инфлянт великого гетмана Яна Кароля Ходкевича было 350 татар, которые в одном ряду с 300 курляндскими всадниками 800 казаками и 2350 польско-литовскими воинами освобождали Ригу от 15 тысячной шведской осады во всемирно известной битве под Кирхольмом 27 сентября 1605 года.

Надо отметить, что одно из первых латышских изданий – «Этот друг латышских людей» - о тюркских народах и их обычаях увидело свет в 1838 году. А перепись жителей 1897 года показала, что на территории нынешней Латвии проживало 1525 татар, 49 турков и 362 представителя других родственных народов.

Сейчас в Латвии проживает порядка трёх тысяч татар. Башкиров в десять раз меньше. Поэтому Сабантуй в Риге справляется всегда с соседями и земляками. Так было и в этом году, когда приехало 60 человек из Союза общин литовских татар во главе с председателем – др. Адасом Якубаускасом, 32 – из Эстонии, а также из Даугавпилса и Вентспилса.

Из Казани прибыли главный редактор журнала «Татарстан» Рифат Фаттахов, народная артистка Российской Федерации и Татарстана оперная певица, профессор Венера Ганиева, народный артист Татарстана Ильдар Кыямов, лучший баянист Татарстана – Рамиль Курамшин.

Праздничный концерт, посвящённый дню России, проводимый в рамках Сабантуя, почтил своим присутствием посол России в Латвии Виктор Калюжный, первый секретарь Российского посольства Вячеслав Ефремов и много других променентных персон, в том числе - директор Департамента по делам национальных меньшинств Латвии Ирина Винник

Многие татары на праздник пришли в национальных костюмах. Такого количества гостей Латвийская ассоциация национально-культурных обществ им. И. Козакевич, на чьей территории проводило Сабантуй Латвийское татаро-башкирское общество «Чишма» – председатель др. Зуфар Зайнуллин, – не видела с момента организации ассоциации. По оценке администратора Марины Зотовой – до 500 человек.

Прошли игры, состязания, конкурсы, концерты, которые

Народная артистка России и Татарстана Венера Ганиева с советником министра по особым делам Латвии Александром Брандавсом (первый слева), директор Департамента по делам национальных меньшинств Латвии Ириной Винник и администратором Латвийской ассоциации национально-культурных обществ имени Иты Козакевич Мариной Зотовой (вторая слева).

объявлял и мастерски вел публицист, поэт Дамир Рафиков. Всюду торжествовал дух состязательности, страсти кипели не меньше, чем на олимпийских играх.

Победителю в борьбе «кереш» – Артуру Абсаямову – достался живой баран. Не удивительно, что он победил – за Артура болела и поздравила с победой вся семья: жена Наталья, дети - Оксана, Настя, Аня, Андрей. В детстве он занимался дзюдо, кандидат в мастера спорта по легкой атлетике.

Лучшие в других состязаниях награждены почётными грамотами и призами. Среди призеров спортивных соревнований оказались и представители Литвы: Римантас Гринюс занял первое место в соревнованиях рук, Арунас Халяцкас – третье место в борьбе «кереш»

На следующий день во Дворце культуры ВЭФ с большим успехом прошёл второй Международный фестиваль татарской песни имени Рашита Вагапова. Инициатор фестиваля главный редактор журнала «Татарстан» Рифат Фаттахов. Он является автором великолепной книги о Р.Вагапове, которую можно было приобрести в фойе.

Наряду с заслуженными мастерами вокала прекрасно показала себя на сцене юная, 18-летняя певица из Риги Елена Газизова, которая после окончания средней школы собирается продолжить учебу в Казани.

Приятно отметить, что Сабантуй с 2003 года решением ЮНЕСКО включён в список памятников нематериального духовного наследия.

Рига, ЛАТВИЯ

В Берлине прошел фестиваль имени Р.Вагапова

Венера ВАГИЗОВА

(Берлин, 27 июня, «Татар-информ»). 24 июня два больших замечательных события стали тем центром притяжения, который собрал наших соотечественников в центре Европы: традиционный и всеми любимый Сабантуй, а также концерт в рамках II Международного фестиваля татарской песни им. Рашита Вагапова.

На берлинской сцене в этот день выступили любимые певцы татарского народа Зиля Сунгатуллина и Фердинанд Салахов, специально приехавшие для этого из Казани, а также Джамия Низаметдин из Финляндии, Гулюза Зиятдин из Швеции, Айдар Гайнуллин и Гузель Курмаева из Берлина.

День начался в берлинском Литцензее-парке с веселого Сабантуя. Руководитель татарстанской делегации – главный редактор журнала «Татарстан» Рифат Фаттахов огласил приветствие Президента Минтимера Шаймиева. Затем на майдане народ разгулялся, и началось настоящее веселье: прыгали в мешках, били горшки, собирали с завязанными глазами картошку, купали лицо в кислом молоке. Кто-то на бегу потерял ведро, соскочившее с коромысла, а тут перетягивание каната сопровождалось такими эмоциями, словно надо было перетянуть саму землю на другую орбиту. Когда началась борьба двух татарских батыров – Равиля ака из Берлина и Рината эфенди из Стокгольма, равнодушным не остался никто. Борцы долго кружили по лужайке, силы оказались практически равными, и лишь спустя некоторое время Равилу удалось таки побороть Рината.

Гостей собралось немало, кто не смог приехать – прислал свое поздравление с праздником или сделал это по телефону. Многие татары приехали в этот день в Берлин впервые и были счастливы окунуться в атмосферу родного языка и любимых традиций. Активно принимали участие в празднике крымские татары, и после «Эпипэ» все с удовольствием танцевали «Хайтарму», а узбекские ритмы сменялись арабскими, и вновь звучала татарская мелодия. Пришедшие на праздник немцы, большие поклонники татарской культуры и просто заглянувшие «на огонек», не скрывали своего восторга. «Какое большое дело сделано! – сказал один из них, – поднять такой праздник не каждому под силу! И так беречь традицию!»

А вечерняя программа стала кульминацией этого дня – триумфом татарской песни в Германии. В Российском доме науки и культуры прошел берлинский этап Международного фестиваля татарской песни имени Рашита Вагапова, который доказал: татарскую песню любят и чтят далеко за пределами Татарстана. Здесь следует сделать небольшое отступление и рассказать, что же представляет из себя татарская община в Германии. В отличие от Финляндии, Турции, Австралии, Китая, где татары проживают достаточно компактно, здесь татары живут очень рассеянно по всей стране. На сегодняшний день в списках руководителей союза «Татарлар Дойчланд» числится около трехсот человек, живущих в разных уголках Германии. Конечно, татар гораздо больше. Но многие пока никак не дали о себе знать, поэтому поиск и работа по консолидации татар в Германии ведется постоянно. В Берлине действует активная группа, в которую входит около 30 человек, другая располагается во Франкфурте-на-Майне. Чтобы встретиться друг с другом, принять участие в Сабантуе, а потом насладиться татарской музыкой, люди преодолели

совсем неблизкий путь: ехали за 500–600 километров, из Гамбурга, Мюнхена, Бохума, Оснабрюка, Гёрлица, Йены, Геры, Лейпцига, Магдебурга, Касселя... Приехали наши соплеменники из Хельсинки, Стокгольма, Таллинна...

Музыкальный салон в Российском доме науки и культуры был не просто забит до отказа – распахнули настежь все окна и двери, люди устроились на полу, стояли в проходах. Концерт затянулся дольше запланированного – зрители никак не хотели отпускать любимых певцов. Слушатели не обманулись в своих ожиданиях – это был высочайший класс вокального исполнительского искусства. Огромное личное обаяние, чистый, хрустальный голос Зили ханум и редкой красоты тенор Фердинанда не оставили равнодушными ни одного человека. Потом публику развеселила заводная Джамия, от нее эстафетную палочку приняла берлинская жемчужина Гузель Курмаева, вновь восхитил всех своей виртуозной игрой на баяне Айдар Гайнуллин, порадовала своим выступлением Гулюза Зиятдин. Под занавес Зиля ханум исполнила одну из лучших песен из репертуара Рашита Вагапова – «Зулейху», а завершился концерт ставшей национальным гимном народа песней «Туган тел», когда весь зал встал и в одном порыве пел вместе с вышедшими на сцену исполнителями. После этого зрители устроили бурную овацию, долго не расходились и не отпускали артистов.

Концерт закончился, но не закончился татарский вечер: общение продолжилось в зале для приемов Российского дома, где гостей потчевали татарскими блюдами. Люди познакомились друг с другом, обменивались адресами, телефонами. Слова благодарности прозвучали в адрес руководителей союза «Татарлар Дойчланд» – организаторов Сабантуя, генерального директора фестиваля им. Р. Вагапова Рифата Фаттахова, Правительства Республики Татарстан за всестороннюю поддержку, казанских артистов, руководства Российского дома науки и культуры, оказавшего

ИЗБРАЛИ НОВОЕ РУКОВОДСТВО СОВЕТА НАЦИОНАЛЬНЫХ ОБЩИН

15 июня 2006 г. в Доме национальностей состоялось первое заседание обновленного Совета национальных общин. В заседании участвовали генеральный директор Департамента национальных меньшинств и эмиграции при Правительстве Литовской Республики Антанас Петраускас, его заместитель Станислав Видтманн, координатор Совета Имантас Мелянас. На повестке дня заседания стоял вопрос о выборах председателя, двух заместителей и координатора. Председателем Совета национальных общин избран представитель еврейской общины Виталий Каракорскис, заместителями – председатель Союза общин татар Литвы д-р. Адам Якубаускас и председатель украинской общины Наталья Шертвитене, координатором вновь утвержден много лет работающий на этом посту Иммантас Мелянас.

Совет национальных общин является совещательным органом при Департаменте национальных меньшинств и эмиграции, его каденция три года.

Информация «ЛТ»

ЕЛЕНА ГАЗИЗОВА: «...ЧТОБЫ ВЕСЬ МИР ЗНАЛ, ЧТО ЕСТЬ ТАКОЙ НАРОД»

Галим СИТДЫКОВ

Елена Газизова, заканчивая среднюю школу в столице Латвии Риге, уже лет пять серьезно занимается вокалом и успела, несмотря на юный возраст, стать лауреатом конкурсов эстрадного и классического пения в Латвии и международных. На сцене держится свободно, артистично – дар не менее редкий, чем яркий красивый голос.

В Литву впервые Елена приезжала зимой этого года и приняла участие в концерте на Вселитовском Курбан-байраме. А в середине июня мы встретились в Риге на Всебалтийском Сабантуе и разговорились уже как старые знакомые. Елена – человек общительный, пока без признаков «звездной» болезни.

- Музыка, пение – это семейная традиция, хобби? Кто твои родители по профессии?

Отец работает в криминальной полиции, мама – администратор. Музыкакой никто профессионально не занимается. Но все любят музыку и пение. Папа играет на баяне и поет, мама поет, все родственники с музыкальными способностями.

- А что значит музыка для тебя? Только на время?

Пение для меня больше чем хобби. Люблю петь и доставлять удовольствие своим пением другим. Моя мечта стать знаменитой профессиональной певицей.

- Ты представляешь, что это нелегкий путь? Нужны хорошая подготовка, длительная учеба?

Я пела в школьном хоре, а последние пять лет беру уроки академического пения у педагога классического вокала Татьяны Березиной. Она помогла мне раскрыть возможности моего голоса – лирико-драматического сопрано.

В настоящее время заканчиваю среднюю школу и собираюсь поступать в Казанскую консерваторию. Есть еще один вариант, но тоже связан с вокальной музыкой

- Ты участвовала во многих конкурсах и фестивалях. Какие запомнились больше всего?

В прошлом году я получила «Гран-при» вокального конкурса «Серебряный ключ Риги» среди полутора тысяч участников. В 2004 году заняла второе место в конкурсе эстрадной песни «Янтарная звезда». В 2003 году вышла в финал конкурса «Новые звезды» Раймонда Паулса. В этом году участвовала в конкурсе «Мелодия дружбы» в городе Нефтекамске (Башкирия), в котором вышла в финал и получила диплом «За пропаганду татаро-башкирской песни за рубежом».

- Какая награда самая памятная, дорогая?

«Гран-при»... Не ожидала, что выиграю,

- А зачем участвовать, если не верить в победу?

Были очень сильные соперники. Надеялась, в лучшем случае, на третье-пятое место. Когда меня назвали и награждали, я даже заплакала от радости.

- Твои любимые предметы в школе?

Русский язык и литература, физика. Люблю спорт – волейбол. Почти по всем предметам отличница по десятибальной системе.

- Творчество каких татарских и зарубежных композиторов привлекает тебя больше всего?

Из татарских – Рустема Яхина, среди русских – Евгения Мартынова, зарубежных – Моцарта, Вивальди.

- Что тебя больше привлекает все-таки – эстрадная или классическая музыка?

Меня привлекают и классическая, и современная музыка. Люблю русские романсы, татарские народные песни. Однако и вокальные произведения зарубежных композиторов стремлюсь исполнять на языке оригинала.

- И на скольких языках ты уже поешь?

На семи: на татарском, башкирском, русском, испанском, итальянском, английском, немецком, латышском.

- А твоя сестра тоже любит петь?

Нет, моя сестра Юля учится в восьмом классе и занимается спортом – теннисом, плаванием.

- В гороскопы веришь?

Думаю, что гороскоп влияет. Мы зависим от космоса: расположения звезд, времени года, лунных фаз. Все имеет значение для человека как части природы. Верю, что мой знак – Скорпион – самый сильный. А вот то, что пишут в газетах, – гороскопы на день, на неделю – не читаю.

- Елена, что бы ты хотела пожелать своим сверстникам – татарской молодежи?

Гордиться своей нацией и стремиться хорошими делами показать, что есть такой народ, чтобы весь мир знал.

**ЮБИЛЕЙНАЯ
ДЕМОНСТРАЦИЯ ФИЛЬМА**

15 июня 2006 г. В вильнюсском киноцентре «Скальвия» Союз общин татар Литвы организовал демонстрацию документального фильма «Я потомок мурз татарских...» для общественности города.

В мероприятии приняли участие член Совета Вильнюсского городского самоуправления Евгений Галаятудинов, директор администрации городского самоуправления Аида Жямайтите, директор департамента культуры, просвещения и спорта самоуправления Альгирдас Швянтицкас. В числе зрителей были гости из караимской общины, представители городской академической общественности, творческая интеллигенция и большое число горожан, интересующихся историей и культурой.

Демонстрация фильма совпала с 60-летним юбилеем режиссера фильма Леонида Глушаева. Председатель Союза общин татар Литвы Адам Якубаускас и его заместитель Алий Александрович поздравили Л.Глушаева с юбилеем, вручили ему национальное блюдо литовских татар «шимталапис» и пожелали творческих успехов и семейного счастья.

Информация «ЛТ»

«НА КРЫЛЬЯХ БЕЛОГО АНГЕЛА...»

Ренат ГАЙНУЛИН

Под таким названием в газете Ионавского района "Alio Jonava" 23 июня была опубликована статья Анны Александровичене. Она состоит в районном клубе поэзии «Шальтинис» и в своей статье рассказывает о празднике поэзии «На крыльях белого ангела...» ("Ant balto angelo sparnų"), организованном в д. Ужусалаяй заведующей библиотекой Валентиной Грицкявичене. А какое отношение имеет к нашей газете этот праздник поэзии?

В деревне Ужусалаяй я живу с 1991 года и не представляю себе более красивой и живописной местности, лучшего человеческого окружения, той своеобразной ауры, которой обладает этот уголок планеты. В сельской местности без работы не усидишь, но, когда выпадает свободное время, я иду в местную библиотеку, выбираю книги для чтения, просматриваю журналы, газеты и приношу с собой очередной номер «Летувос тоторай». Наша газета заинтересовала читателей и заведующую библиотекой. В.Грицкявичене – человек общительный, доброжелательный, настоящая душа библиотеки, поэтому у нее всегда есть посетители. А люди здесь самых разных национальностей – литовцы, русские староверы, украинцы, греки... – и всем она находит теплое слово, уделяет внимание.

Не так давно, в середине июня, Валентина пригласила меня, как и многих других своих читателей, на праздник поэзии и предложила сообщить о предстоящем событии главному редактору нашей газеты Галиму Ситдыкову поучаствовать и рассказать о татарских поэтах. Я

сообщил о приглашении Г.Ситдыкову. Наш редактор согласился сходу. Какой журналист откажется получить интересную информацию, побывать в новой обстановке?

В празднике поэзии приняли участие ионавские поэтессы Валентина Кашаускаене, Нийоле Смолина, Лилия Василене, Анна Александровичене. Читали стихи на литовском и русском языках. Дружно все аплодировали 12-тикласснику Юлию Грицкявичюсу, который пел под гитару Владимира Высоцкого, читал стихи.

Наш редактор рассказал о татарских поэтах Мусе Джалиле и Габдулле Тукае, прочел их стихи на русском и татарском языках. Особенное впечатление на слушателей произвело стихотворение М.Джалиля «Мои песни». Редактор обратил внимание, что к поэзии равнодушны и литовские татары, и вручил заведующей библиотекой сборник лирики председателя Союза общин татар Литвы Адаса Якубаускаса, раздал желающим несколько номеров газеты «Летувос тоторай».

В неформальной обстановке пообщались с местными людьми. Было приятно увидеть среди участников праздника 97-летнего К.Месакусди. Он – грек по национальности, пережил очень много трагических событий, но сохранил жизнелюбие, интерес к жизни.

В заключение хочется пожелать, чтобы в нашей газете «Летувос тоторай» было больше страниц поэзии. Почему бы нашим поэтам не создать «Клуб татарских поэтов Литвы»? Слышал, что пишет стихи Ислам Богатов, есть поэты в Каунасе и Вильнюсе... Сам я, к сожалению, не поэт, но призываю: татарские поэты, объединяйтесь!

ЗА СОТРУДНИЧЕСТВО ТАТАР БАЛТИЙСКОГО РЕГИОНА

12-14 мая 2006 г. в Гданьске (Польша) Союз польских татар организовал съезд польских, литовских, белорусских и калининградских татар. В его работе принял участие заведующий Международному отделом исполкома Всемирного конгресса татар Рустем Гайнетдинов, который приехал не один, а в сопровождении великолепного танцевального коллектива «Казань» (руководитель – Чулпан Закирова) и известной солистки Татарского государственного театра оперы и балета им. М.Джалиля – Лилии Губайдуллиной.

Съезд ставил перед собой одну важную цель – активизировать сотрудничество между татарскими общинами стран Балтийского региона.

«СОЮЗ ЦИВИЛИЗАЦИЙ»

15 июня 2006 г. в конференц-зале столичной гостиницы „Reval Hotel Lietuva“ посольства Турции в Литве, Испании и Комитет Сейма Литвы по иностранным делам организовали семинар на тему «Союз цивилизаций». В центре внимания семинара стояли проблемы сближения различных взглядов и культур в общественной жизни. В нем приняли участие дипломаты, политики, ученые, представители религиозных общин Литвы, главный редактор журнала «Вяйдас» Людвикас Гадейкис, руководитель Центра ориенталистики Вильнюсского университета габ. др., доцент Аудрюс Бейнорюс и другие. Татарскую общину представлял председатель Союза общин татар Литвы др. Адас Якубаускас.

Информация «ЛТ»

ПЕРЕМЕНЫ В НЕМЕЖИСЕ

27 мая 2006 г. на отчетно-выборном собрании председатель Немежанской общины татар Айша Ильяевич подала в отставку. Временно исполнять обязанности председателя было поручено Артуру Мухле.

На повторном собрании, которое состоялось 18 июня в Немежанской мечети, Артурас Мухля был избран председателем, также состоялись выборы нового совета общины. Желаем успехов новому руководству общины татар Немежиса.

«ЗОЛОТОЙ ВИТЯЗЬ»

20-30 мая 2006 г. на кинофестивале «Золотой витязь» в Москве за кинофильм «Я потомок мурз татарских...» режиссер Леонид Глушаев награжден швейцарскими часами.

Информация «ЛТ»

Асхату Харисовичу ХАРИСОВУ 80 лет

*Сегодня чествуем Асхата,
Душой он молод и красив.
Он стал для нас роднее брата.
Всегда активен, полон сил!*

*Асхат умеет удивляться,
«Тельцов» не просто удивлять.
Над шуткой может посмеяться,
И петь умеет и плясать!*

*Желаем, чтобы жил без скуки!
О том, что много лет – забыть.
Друзья, родные, дети, внуки
Всегда хотят с ним рядом быть.*

*От имени общины
«Ислам Йолдызы» -*

Ислам Богатов.

„ANT BALTO ANGELO SPARNŲ...“

Renatas GAINULINAS

Taip pavadintas birželio 23 dieną Jonavos rajono laikraštyje „Alio Jonava“ pasirodęs Anos Aleksandravičienės straipsnis. Ji, rajono poezijos klubo „Šaltinis“ narė, šiame straipsnyje pasakoja apie poezijos šventę „Ant balto angelo sparnų...“, kurią surengė Užusalių kaimo bibliotekos vedėja Valentina Grickevičienė. O koks gi poezijos šventės ir mūsų laikraščio ryšys?

Užusalių kaime gyvenu nuo 1991 metų ir neišsivaizduoju gražesnių ir meniškesnių vietų, puikesnių žmonių, geros auros virš šio planetos kampelio.

Kaime aš užsiėmęs darbais, bet laisvesnę valandą einu į vietinę biblioteką, išsireнку knygas, peržiūriu žurnalus, laikraščius, o su savimi atsinešu naują laikraštį „Lietuvos totoriai“. Juo susidomėjo skaitytojai ir bibliotekos vedėja V. Grickevičienė – bendraujanti, geranoriška šios bibliotekos geroji dvasia, suburianti aplink save nemažai lankytojų. Jie skirtingų tautybių – lietuviai, rusai stačiatikiai, rusai sentikiai, ukrainiečiai, graikai... – ir visiems ji randa laiko bei dėmesio.

Birželio viduryje Valentina mane su kitais skaitytojais pakvietė į poezijos šventę ir pasiūlė pranešti apie būsimą renginį mūsų laikraščio vyriausiajam

J. Grickevičius – Lietuvos moksleivių sąjungos viceprezidentas, Kauno rajono moksleivių savivaldos pirmininkas. Jaunuolis veda „Mažųjų žvaigždžių valandą“, „Dainų dainelę“. Už ypatingą veiklą ir sumanumą Julijui skyrė stipendiją „Maxima“.

redaktoriui Galimui Sitdykovui – gal jis papasakotų apie totorių poetus. Aš perdaviau kvietimą G. Sitdykovui ir jis iškart sutiko. Koks žurnalistas atsisakys gauti informacijos ir apsilankyti naujoje aplinkoje?

Poezijos šventėje dalyvavo Jonavos poetės Valentina Kašauskienė, Nijolė Smolina, Lilija Vosylienė, Ana Aleksandravičienė. Eiles skaitė lietuvių ir rusų kalbomis. Daug aplođismentų teko dvyliktokui Julijui Grickevičiui, kuris skambino gitara ir dainavo V. Vysockio dainas bei skaitė eiles.

Mūsų laikraščio redaktorius papasakojo apie totorių poetus – Musą Džalilį ir Gabdulą Tukajų, perskaitė jų eiles rusų ir totorių kalbomis. Skaitytojus sužavėjo M. Džalilio eilės „Mano dainos“. Redaktorius pabrėžė, kad Lietuvos totoriai do-

misi poezija, ir bibliotekos vedėjai įteikė Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininko Ado Jakubausko lyrikos rinkinį. Norintiems jis dalijo laikraščio „Lietuvos totoriai“ numerius.

Neformalioje aplinkoje pabendrauome su vietiniais žmonėmis. Tarp šventės dalyvių buvo malonu matyti 97-erių K. Mesaksudį. Tai graikas, pergyvenęs daug tragiškų įvykių, bet iki šiol jis myli gyvenimą, domisi juo bei dalyvauja visuose kaimo renginiuose.

Baigdamas norėčiau palinkėti, kad laikraštyje „Lietuvos totoriai“ būtų daugiau poezijos eilučių. Kodėl nesukūrus „Lietuvos totorių poetų klubo“? Girdėjau, kad eiles rašo Islamas Bogatovas, yra poetų Kaune ir Vilniuje... Deja, nesu poetas, bet raginu: totorių poetai, vienykitės!

Užusalių bibliotekos vedėja Valentina Grickevičienė įteikia atminimo dovaną Galimui Sitdykovui. Kairėje sėdi poetės Valentina Kašauskienė ir Nijolė Smolina.

Išrinkta nauja tautinių bendrijų tarybos vadovybė

2006 m. birželio 15 d. Tautinių bendrijų namuose į pirmą posėdį susirinko naujai išrinkta Tautinių bendrijų taryba. Susirinkime dalyvavo Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie LR Vyriausybės generalinis direktorius Antanas Petrauskas, generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislavas Vidtmannas bei tarybos koordinadorius Imantas Melianas. Posėdžio tikslas buvo išrinkti Tautinių bendrijų tarybos pirmininką, du pavaduotojus bei koordinadorių.

Tautinių bendrijų tarybos pirmininku išrinktas Lietuvos žydų bendruomenės atstovas Vitalijus Karakorskis, pakeitęs šiose pareigose

išbuvusį dvi kadencijas armėnų bendruomenės pirmininką Ruslaną Arutiunianą. Tautinių bendrijų tarybos pirmininko pavaduotojais išrinkti Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas bei Ukrainiečių bendruomenės pirmininkė Natalija Šertvytienė. Tautinių bendrijų tarybos koordinadoriumi patvirtintas daugelį metų šiose pareigose dirbantis Imantas Melianas.

Taryba yra patariamasis organas prie Tautinių mažumų ir išeivijos generalinio direktoriaus. Jos kadencija – 3 metai.

„LT“ informacija

*Istorijos puslapiai***AUKSO ORDA IR JOS VALDOVAI**

Straipsnis parengtas pagal Ravilio Amirchano knygą „Aukso Orda ir jos valdovai“, išleistą Kazanėje 2003 m. (Pabaiga, pradžia Nr. 9–10(80–81), 11(82), 1(84), 2(85), 4(87), 1(90), 2(91), 3–4(92–93).

„STOVĖJIMAS PRIE UGROS“

Po to, kai Ulug Muchamedas paliko Sarajų, Aukso Ordos valdovu tapo Kiči Muchamedas. Jis valdė apie 10 metų. Po jo mirties (1447 metais) į sostą atsisėdo jo sūnus Achmadas (Said Achmedas).

Nuo pat pirmųjų savo valdymo dienų chanas Achmadas iškėlė klausimą dėl duoklės surinkimo iš rusų kunigaikščių ir grasino panaudoti jėgą pastariesiems atsisakius mokėti duoklę. 1451 metais Achmado sūnus Mazovša (Mazov šachas) apsupo Maskvą. Vasilijus II iki jo atėjimo spėjo išvažiuoti iš miesto. Po kiek laiko pasklido gandas apie artėjantį didįjį kunigaikštį su didele kariuomene. Vengdamas šio susidūrimo, Mazovša užgrobė dalį grobio ir pasitraukė į Ordą. Po trejų metų chano Achmado kariuomenė vėl pasirodė Maskvos kunigaikštystės teritorijoje, sugriovė Riazanę ir Perejaslavį, tačiau dėl karo vado uglano Kazato išdavystės patyrė nesėkmę.

Maskvoje 1462 metais ėmė valdyti Ivanas III – Vasilijaus II sūnus. Jis, kaip ir prieš jį valdę kunigaikščiai, turėjo mokėti duoklę Ordai. Nepaisant to, supratęs savo tvirtą padėtį, jis atsisakė mokėti duoklę, nevažiavo į Sarajų jarlyko, ėmė gyventi kaip nepriklausomas valdovas. Chanas Achmadas nusprendė baigti šį reikalą ir vėl organizavo žygį į Maskvą. Tuo pat metu chano Achmado valdas užpuolė Krymo chanas Chadži Girėjus. Prie Dono įvyko įnirtingas mūšis, kurio metu tikėjimo broliai tūkstančiais naikino vienas kito pajėgas (1465). Būtent šis

susidūrimas davė pradžią Krymo chanų puldinėjimams prieš Aukso Ordą. Vėliau Krymo chanai kartu su Maskva tęsė šią pražūtingą abiem tiurkų valstybėms politiką.

1472 metais chanas Achmadas atnaujino savo žygį į Maskvos kunigaikštystės teritoriją. 180-tūkstantinė didžiojo kunigaikščio kariuomenė išsisuko nuo susidūrimo su Ordos armija. Maskvoje prasidėjo panika. Ivano III motina su vaikaijo pasitraukė į Rostovą. Tuo tarpu kunigaikštis pasiekė tai, kad Kasimovo chanas Danijalas (Danijaras) smogtų į chano Achmado užnugarį. Sužinojęs Danijalo ketinimus, Achmadas pasuko kariuomenę atgal. Tarp Ivano III ir Achmado buvo sudaryta taika. Didysis kunigaikštis totorių didikams išdalijo gausybę dovanų.

Po Krymo chano Chadži Girėjaus mirties į sostą atsisėdo jo sūnus Mengli Girėjus. Jis atnaujino santykius su Ivanu III ir tapo jo sąjungininku. Jų bendras tikslas buvo dar labiau susilpninti Aukso Ordą.

1476 metais chanas Achmadas įsakė Ivanui III atvykti į Sarajų, tačiau didysis kunigaikštis pats neatvyko, o nusiuntė savo pasiuntinį Bestuževą. Tai stipriai supykė chaną. Sudaręs sąjungą su Mengli Girėjumi, Ivanas III pajautė jėgą, ėmė save laikyti nepriklausomu nuo Aukso Ordos. Kaip atsvarą Ivano sąjungai Achmadas sudarė sąjungą su Lietuvos kunigaikščiu Kazimieru, surinko kariuomenę ir pajudėjo Maskvos link. Ivanas III

skubiai kreipėsi pagalbos į Mengli Girėjų, kuris supratęs Ivano padėtį stojo prieš chano sąjungininką Kazimierą. Tuo pat metu Ivanas III pas jį tarnavusį Kasimovo caraitį Nur Devletą pasiuntė užpulti be gynėjų likusį Sarajų. Tokiu atveju žygį į Maskvą vėl teko atidėti.

Norėdamas didįjį kunigaikštį pamokyti už nepaklusnumą Achmadas su kariuomene 1480 metais perėjo Dono upę. Ivanas III savo ruožtu priartėjo prie Kolomnos ir ėmė laukti Achmado persikėlimo per Oką. Tuo metu chanas, negavęs atsakymo iš kunigaikščio Kazimiero, nusprendė pats eiti link jo ir tuo pačiu prieiti prie Maskvos, persikeldamas per upę Ugrą – kairįjį Okos intaką. Sužinojęs tai, Ivanas III įsakė savo kariuomenei žygiuoti ten pat. Šeimą ir išdą jis išsiuntė į Beloozerą.

Chanas Achmadas prie Ugros ėmė laukti, kol upė sušals, ir nusprendė žygiuoti į Maskvą žiemos pradžioje, kad neprarastų žmonių persikėlimo metu. Dvi milžiniškos kariuomenės stovėjo viena prieš kitą kelis mėnesius, nesiryždamos pradėti aktyvių karo veiksmų. Šis aktas istorijoje vadinamas „stovėjimu prie Ugros“. Galiausiai Ugra užšalo ir Ivanas III, išsigandęs galimos ordiečių atakos, 1480 metų spalio 26 dieną įsakė savo kariuomenei trauktis. Kunigaikščio kariuomenės atsitraukimas labai priminė bėgimą, kurį pavyko sustabdyti tik prie Borovsko miesto. Būdamas tikras tuo, kad Achmadas persikėlė per upę, Ivanas III galiausiai nusprendė sustoti kovai.

Tuo tarpu chano Achmado pusėje buvo savų problemų. Pati didžiausia iš jų buvo ta, kad jis gavo žinią, jog Kasimovo

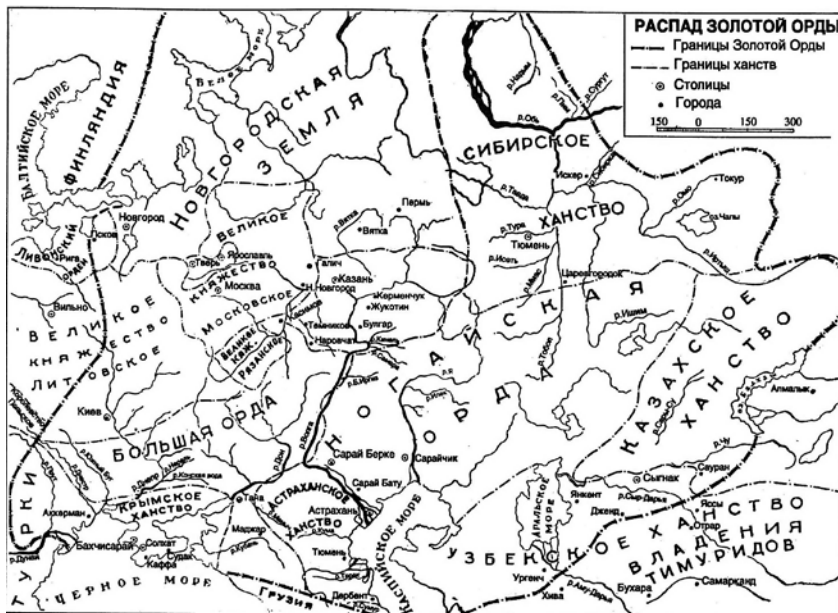
Stovėjimas prie Ugros upės. Viduramžių rusų miniatiūra.

Mūšis. Viduramžių Vidurinės Azijos miniatiūra.

Tiurkų raiteliai. Viduramžių Vakarų Europos graviūra.

Aukso Ordos žlugimas. Žemėlapis iš knygos: „Kontinentų ir civilizacijų sandūroje“. Maskva, 1996.

caraitis Nur Devletas ruošiasi užpulti iš užnugario be gynybos likusį Sarajų. Kiti sunkumai (pasak rusų šaltinių) galėjo būti susiję su dideliais šalčiais, Kazimiero neatvykimu į pagalbą, rusų atsitraukimą palaikius manevru ir t.t. Todėl 1480 metų lapkričio 11 chanas taip pat įsakė atsitraukti. Taip įtampa, kilusi dėl dviejų jėgų priešpriešos prie Ugros, atslūgo, abu valdovai liko laikytis savo interesų. Akivaizdu, kad pasikeitus aplinkybėms Nur Devletas

neišdrįso pulti Sarajaus.

Chanas Achmadadas nusprendė praleisti 1480–1481 m. žiemą prie Dono. Neturėdamas noro pulti, jis nelaiškė prieš savęs didelės kariuomenės. Sulaukęs chano susilpnėjimo, vienas iš Tiumenės Ordos valdovų Ibakas, susivienijęs su Krymo chanu Mengli Girėjumi ir nogajais, netikėtai puolė Achmadą. Ibakas savo rankomis nužudė jurtoje miegojusį chaną Achmadą, ir pasiuntė raitelį į Maskvą, kad nudžiugintų Ivaną III,

pranešdamas jam žinią: „Nužudžiau tavo priešą“ (1481).

KUO GI VISA TAI BAIGĖSI?

Po chano Achmado žūties kai kurie jo sūnūs siekė chano sosto, tačiau jų valdžia buvo dar mažiau stabili nei tėvo valdymo metais. Negana to, Krymo chanas Mengli Girėjus, bijodamas chano Achmado sūnų sustiprėjimo ir Aukso Ordos atgimimo, dėjo dideles pastangas galutinai sugriauti kažkada galingą musulmonų valstybę.

1502 metų vasarą Mengli Girėjus netikėtai užpuolė Sarajų. Jis visiškai išnaikino gyventojus ir sulygino Aukso Ordos sostinę su žeme. Mengli Girėjus, paveiktas kažkokio nežmoniško keršto jausmo, nepaliko akmens ant akmenų, nepasigailėjo net savo protėvių kapų, sugriovė amžiais statytus rūmus, mečetes, medreses. Visi vertingi daiktai ir brangenybės buvo išvežti į Krymą kaip trofėjai. Vėliau Mengli Girėjus pranešė savo sąjungininkui ir draugui Ivanui III apie naujos epochos pradžią rusų kunigaikščiams, pagaliau išsilaisvinusiems iš savo pavergėjų valdžios.

Chano Batu įkurta valstybė žlugo nuo jo palikuonių rankų. Nuo to laiko prasidėjo visiškai rusų žemių atgimimas, pasibaigęs dar didesnės ir galingesnės valstybės su sostine Maskva, įkūrimu.

Iš rusų kalbos vertė Ernestas Jakubauskas

Aktualus laiškas

VIENAS ŽODIS – NE KALBA...

Motiejus ABUNEVIČIUS

Prieš 18 metų prasidėjus judėjimui, tarp kitų klausimų buvo svarstomi ir muziejaus steigimo reikalai. Prieš kelerius metus „LT“ rašė šiuo klausimu.

2001 metais Alytaus kraštotyros muziejus surengė seminarą apskrities visuomeninių muziejų darbuotojams. Tuomet prisirinko pilna salė – apie 40 žmonių. Visiems buvo išdalyta metodinė medžiaga apie visuomeninių muziejų veiklą. Nenuostabu. Kiekviena mokykla, įstaiga, gamykla turi savo muziejus. Gerai, kad Trakų istorijos muziejuje atidarytas skyrius, skirtas Lietuvos totoriams. Bet ši ekspozicija ne visiškai atspindi mūsų netolimą praeitį, todėl būtina steigti muziejų Raižiuose arba Alytuje. Galbūt Alytaus kraštotyros muziejaus filialo teisėmis. Manau, mus parems savivaldybė, Turkijos Respublikos ambasada Lietuvoje.

Kiekviena totorių šeima dar turi nuotraukų, dokumentų, rakandų. Kasmet šių daiktų mažėja. Manau, kad mes patys pajėgūs įsteigti ir išlaikyti savo muziejų. Šiuo ir kitais klausimais reikia tartis ir veikti.

2006 m. birželis

Redakcijos prierašas.

Motiejaus Abunevičiaus žodžiai yra labai teisingi ir savalaikiai. Šis žmogus yra didelis savo tautos patriotas, kuris labai jaudinasi dėl jos ateities. Panašų kreipimąsi į tautiečius 3–4 (92–93) „LT“ numeryje paskelbė LTBS pirmininkas dr. Adas Jakubauskas ir pavaduotojas Alijus Aleksandrovičius. Šis Motiejaus Abunevičiaus kreipimasis tik dar labiau išryškina didelę klausimo svarbą.

Gerbiami tautiečiai, mums iš tiesų yra reikalingas Lietuvos totorių muziejus. Veikime išvien, kol nevėlu! Tik bendros pastangos turi prasmę. Todėl kviečiame Jus prisidėti prie būsimo muziejaus fondo sudarymo.

Prašome kreiptis į savo bendruomenių pirmininkus arba skambinti telefonais 8 682 72 328; 8 686 23 003.

Jubiliejinis filmo demonstravimas

2006 m. birželio 15 dieną Vilniaus „Skalvijos“ kino centre Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga Vilniaus miesto visuomenei pristatė dokumentinį filmą „Murzų ainiai Lietuvos žemėje“. Renginyje dalyvavo Vilniaus miesto savivaldybės Tarybos narys Jevgenijus Galiatdinovas, savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotoja Aida Žemaitytė, savivaldybės kultūros, švietimo ir sporto departamento direktorius Algirdas Šventickas. Tarp žiūrovų buvo Lietuvos totorių bendruomenės narių, svečių iš karimų bendruomenės, Vilniaus akademinės bendruomenės atstovų, menininkų.

Simboliškai sutapo, kad tą pačią dieną 60 metų jubiliejų šventė filmo režisierius Leonidas Glušajevas. LTBS pirmininkas dr. Adas Jakubauskas bei jo pavaduotojas Alijus Aleksandrovičius pasveikino sukaktuvininką, palinkėjo kūrybinės sėkmės ir šeimyninės laimės. Jam buvo įteiktas totoriškas šimtalapis bei autorinio darbo statulėlė, simbolizuojanti kino meną.

„LT“ informacija

JELENA GAZIZOVA: „...KAD VISAS PASAULIS ŽINOTŲ, JOG YRA TOKIA TAUTA“

Galim SITDYKOV

Jelena Gazizova baigia mokyklą Latvijos sostinėje Rygoje. Ji jau penkerius metus užsiima vokalu ir, nors ir jauno amžiaus, jau spėjo tapti Latvijos ir tarptautinių estradinio ir klasikinio dainavimo konkursų laureate. Scenoje elgiasi laisvai, artistiška. Tai ne mažesnė dovana nei gražus, ryškus balsas.

Jelena pirmą kartą į Lietuvą atvažiavo šių metų žiemą ir dalyvavo koncerte, vykusiame per visos Lietuvos Kurban Bairamą. O birželio viduryje su ja mes susitikome Rygoje vykusiame Baltijos šalių Sabantujuje ir bendravome jau kaip seni pažįstami. Jelena – komunikabilus žmogus, kol kas be žvaigždžių ligos simptomų.

- Ar muzika, dainavimas, tai šeimos tradicija, hobis? Kokia Tavo tėvų profesija?

Tėvas dirba kriminalinėje policijoje, mama – administratorė. Muzika niekas neužsiima profesionaliai, tačiau visiems patinka muzika ir dainavimas. Tėvas groja bajaranu ir dainuoja, mama taip pat dainuoja, visi giminaičiai turi muzikinių gabumų.

- O ką tau reiškia muzika?

Man dainavimas – daugiau nei hobis. Mėgstu dainuoti ir savo dainavimu suteikti malonumą kitiems. Svajoju tapti profesionalia, gerai žinoma dainininke.

- Ar Tu supranti, kad tai nelengvas kelias? Reikia gerai pasiruošti, ilgai mokytis...

Dainavau mokyklos chore, o pastaruosius penkerius metus mokausi akademinio dainavimo pas klasikinio vokalo dėstytoją Tatjaną Bereziną. Ji man padėjo atskleisti mano balso, lyriško–dramatiško soprano galimybes. Šiuo metu baigiu vidurinę mokyklą ir ruošiuosi stoti į Kazanės konservatoriją. Yra dar vienas variantas, taip pat susijęs su vokaline muzika.

- Jau esi dalyvavusi daugelyje konkursų ir festivalių. Kurie iš jų Tau labiausiai įsiminė?

Praėjusiais metais aš gavau vokalinio konkurso „Sidabrinis Rygos raktas“ „Gran pri“. Konkurse dalyvavo pusantro tūkstančio dalyvių. 2004 metais užėmiau antrąją vietą estradinų dainų konkurse „Gintarinė žvaigždė“. 2003 metais patekau į konkurso „Naujosios Raimundo Paulo žvaigždės“ finalą. Šiomet dalyvavau konkurse „Draugystės melodija“, vykusiame Neftekamsko mieste (Baškirija). Šiame konkurse patekau į finalą ir gavau diplomą „Už totorių – baškirų dainų propagandą užsienyje“.

- Kuris apdovanojimas labiausiai įsiminė, kuris pats brangiausias?

„Gran pri“... nesitikėjau laimėti.

- O kam tuomet dalyvauti, jeigu netiki pergale?

Buvo labai stiprūs varžovai. Geriausiu atveju tikėjausi trečios – penktos vietos. Kai mane paskelbė nugalėtoja ir apdovanojo, net apsiverkiau iš laimės.

- Kokie Tavo mėgstamiausi dalykai mokykloje?

Rusų kalba ir literatūra, fizika. Mėgstamiausias sportas – tinklinis. Beveik visuose dalykuose esu pirmūnė pagal dešimtbalę sistemą.

- Kurių totorių ir užsienio kompozitorių kūryba Tave labiausiai domina?

Iš totorių – Rustemo Jachino, rusų – Jevgenijaus Martynovo, iš užsienio kompozitorių – Mocarto, Vivaldi.

- Ką Tu labiausiai mėgsti - estradinę ar klasikinę muziką?

Aš mėgstu klasikinę ir šiuolaikinę muziką. Mėgstu rusų romansus, totorių liaudies muziką. Taip pat užsienio kompozitorių kūrinius stengiuosi atlikti originalo kalba.

- O keliomis kalbomis Tu dainuoji?

Septyniomis: totorių, baškirų, rusų, ispanų, italų, anglų, vokiečių, latvių.

- O Tavo sesuo taip pat dainuoja?

Ne, mano sesuo Julia mokosi aštuntoje klasėje. Ji užsiima sportu – tenisu, plaukimu.

- Ar tiki horoskopais?

Manau, kad horoskopai veikia. Mes priklausome nuo kosmoso: žvaigždžių išsidėstymo, metų laiko, mėnulio fazių. Viskas turi įtakos žmogui kaip gamtos daliai. Tikiu, kad mano ženklas Skorpionas yra pats stipriausias. O to, ką rašo laikraščiai – horoskopai dienai, savaitei - neskaitau.

- Ko palinkėtum savo bendraamžiams – totorių jaunimui?

Didžiutis savo tauta ir stengtis gerais darbais parodyti, kad yra tokia tauta, kad ją visas pasaulis žinotų.

CIVILIZACIJŲ SĄJUNGA

2006 m. birželio 15 d. viešbučio „Reval Hotel Lietuva“ konferencijų salėje „Zeta“ Vilniuje Turkijos Respublikos ambasada Lietuvoje, Ispanijos Karalystės ambasada Lietuvoje bei Lietuvos Respublikos Seimo užsienio reikalų komitetas organizavo seminarą tema „Civilizacijų sąjunga“, kurio tikslas – suartinti įvairių pažiūrų visuomenės ir įveikti jų religinius, rasinius, etninius ir kultūrinius skirtumus. Seminaro idėją pasiūlė Ispanijos Karalystės Ministras Pirmininkas ir Turkijos Respublikos Ministras Pirmininkas, siekdami skatinti dialogą tarp skirtingų tautų, kultūrų bei religijų ir paneigti klaidinančius stereotipus, kurie vis dar gajūs Vakarų ir Islamo visuomenėse. Ši iniciatyva buvo palankiai įvertinta

Jungtinių Tautų Generalinio Sekretoriaus. Aukščiausiu lygiu buvo suburta grupė, kuri 2006 metų pabaigoje parengs rekomendacijas Veiksmų planui įgyvendinti. Seminare buvo pakviesti dalyvauti politikai, diplomatai, mokslininkai, žurnalistai, religinių bendruomenių atstovai: Audronius Ažubalis, prof. Leonidas Donskis, dr. Egdūnas Račius, „Veido“ žurnalo vyriausiasis redaktorius Liudvikas Gadeikis, Vilniaus universiteto Orientalistikos centro vedėjas habil.dr. doc. Audrius Beinorius, CNN-Turk ir „Miliyet“ laikraščio žurnalistas Semih Dundar Idiz, Stambulo Bilgi universiteto prof. Ilter Turan bei kiti garbingi svečiai. Lietuvos totorių bendruomenių sąjungai atstovavo dr. Adas Jakubauskas.

„LT“ informacija

Jis mokėjo suburti tautiečius

Tanzilia ŠABANOVIČ

Motiejus Abunevičius gimė 1908 m. Butrimonių valsčiaus Trakininkų kaime, pasiturinčių totorių šeimoje, turėjusioje nuosavą palivarką. Šeimoje augo keturi sūnūs: Jokūbas, Stepas, Motiejus ir Silvestras. Taip likimas lėmė, kad silpnos sveikatos, bet smalsus ir drąsus Motiejus pamilo mokslus. Jį tėvai leido į pradinę Butrimonių mokyklą. Tuo metu baigęs keturias klases, jis pradėjo lankyti religines mokytojo - hodžos musulmoniškas pamokas. Mokslas jam sekėsi labai gerai. Būdamas trylikos metų išmoko musulmoniškų maldų, laikėsi religinių apeigų, stropiai ir sąžiningai jas atlikdavo. Laikui bėgant, 1937 metais Motiejus Abunevičius vedė ir persikėlė gyventi į Raižių kaimą. Tėvai jam davė 15 ha žemės sklypą ir taip padėjo jo savarankiškam gyvenimui su žmona Almyra.

Motiejaus šeima gyveno neblogai.

Motiejus turėjo skambų, išskirtinį balsą, todėl padėdavo mulai Adomui Chaleckui atlikti religines pamaldas Raižių mečetėje. Parapijos gyventojai Motiejų Abunevičių išrinko mokytoju (hodža), o vėliau paskyrė į mezymo (muedzino) pareigas. Laisvalaikiu jis mokė berniukus musulmoniškų apeigų.

Sovietiniais laikais vienintelė Lietuvoje Raižių mečetė veikė mulos Adomo Chalecko ir stiprios valios žmogaus Motiejaus Abunevičiaus dėka. Buvo sunkūs laikai musulmonų religijai išsilaikyti, bet pamaldos mečetėje buvo laikomos reguliariai. Per šventes mečetėje susirinkdavo labai daug senyvo amžiaus žmonių. Deja, jaunimo būdavo mažai.

Mirus mulai Adomui Chaleckui, 1969 m. mulos pareigoms parapijiečiai išrinko Motiejų Abunevičių. Jį visi mylėjo už atidžiai ir stropiai atliekamas pamaldas. Tuometinė sovietinė valdžia jį dažnai išsikviesdavo pokalbiams ir duodavo įvairių nurodymų. Už jų nevykdymą buvo įrašytas į išvežimo į Sibirą sąrašus. Teko kurį laiką slapstytis pas gimines.

Motiejus Abunevičius mokėjo suburti parapijiečius į darnų kolektyvą. Į Raižių mečetę susirinkdavo aplinkiniai gyventojai ir atvažiuodavo žmonės iš Kauno, Švenčionių, Varėnos ir Vilniaus. Dėl gero ir minkšto charakterio Motiejus Abunevičius tapo nepakeičiamu žmogumi Raižių kaime. Jis mokėjo rašyti arabiškai, perrašinėjo chamailus, koranus, dvaralus. Iš maldaknygių išmoko gydyti nuo nervų pakrikimo, užkalbėti „rožę“ ir t.t. Buvo geras psichologas, suprasdavo žmones, mokėjo sutaukinti susivaidžiusius tarpusavyje kaimynus, šeimas.

Motiejus Abunevičius su šeima.

Pagrindinis jo darbas buvo kolūkyje, kur jis dirbo lauko darbų brigadininku ir iš šio darbo pelnėsi sau duoną. Darnioje Abunevičių šeimoje išaugo trys dukros, anūikai ir proanūikai. Sulaukęs pensinio amžiaus Motiejus Abunevičius perėjo dirbti į daržininkystę. Jo gyvenimas prabėgo sunkiais išbandymų metais. Jis svajoto sulaukti geresnių laikų, apsilankyti Mekoje, bet, deja, pritrūko laiko. Pašlijus sveikatai Motiejui Abunevičiui teko atsisakyti darbų ir 1988 metais būdamas garbingo amžiaus – 80 metų – jis mirė.

Motiejaus Abunevičiaus – sąžiningo, stiprios valios žmogaus atminimas išliko parapijiečių širdyse. Jį gerbia ir prisimena likusieji artimieji.

BALTIJOS REGIONO TOTORIŲ SUVAŽIAVIMAS GDANSKE

2006 m. gegužės 12–14 dienomis Gdanske Lenkijos totorių sąjunga organizavo Lenkijos, Lietuvos, Baltarusijos bei Kaliningrado srities totorių suvažiavimą, kurio tikslas buvo suaktyvinti bendravimą tarp šių šalių totorių bendruomenių. Į renginį taip pat buvo pakviesti svečiai iš Pasaulinio Totorių Kongreso bei Tatarstano šokių kolektyvas „Kazan“, vadovaujamas Čulpan Zakirovos. Pasauliniam Totorių Kongresui atstovavo Tarptautinio skyriaus vedėjas Rustemas Gainetdinovas. Renginys buvo pradėtas penktadienio malda Gdanske mečetėje. Prieš tai delegacijų vadovai buvo pakviesti susitikti su Pamario vaivadijos maršalka Janu Kozlovskiu.

Tą patį vakarą Gdanske operetės teatre labai įspūdingai pasirodė Tatarstano šokių kolektyvas „Kazan“. Beje, su kolektyvu buvo atvykusi ir mūsų žiūrovams gerai žinoma operos daininkė, Kazanės Musos Džalilio operos ir baletu teatro solistė Lilija Gubaidulina. Koncerte taip pat pasirodė

Tatarstane gerai žinomi dainininkai Aidaras Gabdinovas bei Marina Samkova. Rytojaus dieną – gegužės 13-ąją – įvyko mokslinė – praktinė konferencija „Totoriai Europoje vakar ir šiandien“, kuriai pasibaigus buvo pademonstruotas filmas „Murzų ainiai Lietuvos žemėje“. Prieš demonstraciją įžanginį žodį tarė filmo režisierius Leonidas Glušajevs, LTBS pirmininkas dr. Adas Jakubauskas bei pavaduotojas Alijus Aleksandrovičius. Filmą nuspresta paskirti neseniai mirusio dr. Romualdo Makavecko atminimui.

Kitą dieną renginio svečiai susitiko su Malborko burmistru Tadeušu Vilku bei visą dieną praleido Malborko pilyje, apžiūrindami ekspoziciją, iš kurios viduramžiais kryžiuočiai puldinėjo kaimynines šalis. Baigiamuoju renginio akcentu tapo kolektyvo „Kazan“ pasirodymas Malborko pilies kieme, kuriam susižavėję miestelio gyventojai negailėjo aplodismentų.

„LT“ informacija

XVI–XVII a. LIETUVOS TOTORIŲ MOTERŲ ASMENVARDŽIAI

Jūratė ČIRŪNAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Lietuvos totorių vardynas dar tik pradėtas tyrinėti. Pirmasis šio darbo ėmėsi istorikas S. Kričiškinis. Monografijos „Lietuvos totoriai“ vieną skyrių jis paskyrė Lietuvos totorių asmenvardžiams, jų kilmei (12). Visų Lietuvos totorių pavardes, kurių dauguma yra pasiekusios mūsų laikus, savo knygoje „Herbarz rodzin tatarskich w Polsce“ paskelbė S. Dziadulewiczius (11). Joje yra išspausdintas ir J. Szykiewicziaus rytietiškių žodžių ir vardų žodynėlis (14). XVI a. Lietuvos totorių vardyno lituanizmus tyrė J. Čirūnaitė (5). Ji taip pat tyrė Lietuvos totorių pavardžių formavimąsi XV–XVII amžiuje (7), totorių įvardijimą LDK kariuomenės dokumentuose (8), totorių moterų įvardijimo būdus (9) ir įvardijimo struktūrą (10). Apie totorių vardus rašė A. B. Zakrzewskis (15), apie Punios parapijos tiurkiškus asmenvardžius – J. Palionis (13).

Šio straipsnio medžiaga rinkta daugiausia iš XVI–XVII a. teismų bylų, bet panaudoti ir kito pobūdžio šaltiniai – gyventojų surašymo dokumentai, administraciniai aktai.

Visi straipsnyje pateikiami įvardijimai yra metrikuoti.

ASMENVARDŽIAI IŠ TĖVO ANTROPONIMŲ

Patronimai (tėvavardžiai). Iš tėvo įvardijimo moters įvardijime dažniausias yra tėvavardis (priesagos *-овна/-евна* vedinys arba kartais priesagos *-анка* vedinys). Jis paprastai užrašomas po moters vardo: pvz., *Богдана Усейновна* (1, 265) „Bogdana, Useino duktė“, šios moters tėvas – gen. sg. *Усейня Маликъбашича* (1, 265) „Useino, Malikbašos sūnaus“; dat. sg. *Хавце Абрагимовне* (1, 254) „Chavkai, Abrahimo dukteriai“, šios moters tėvas – gen. sg. *недоуцька Абрагима Юхновича* (1, 254) „velionio Abrahimo, Juchno sūnaus“; dat. sg. *Рахима Ислямовне* (1, 317) „Rachimai, Islamo dukteriai“, šios moters tėvas – gen. sg. *недоуцька Исляма Абшаметевича* (1, 317) „velionio Islamo, Abšameto sūnaus“.

Moterų tėvavardžiai visada sutampa su jų brolių tėvavardžiais (LDK totorių vardyne – tai visada slaviškų priesagų *-овичь/-евичь* vediniai): pvz., instr. sg. *Хавою Кулзимановною* (1, 136) „su Chava, Kulzimano dukteriai“, šios moters brolis – *татарин гдрский повѣту Городенского Муско Кулзимановичь* (1, 136) „valdovo totorius iš Gardino pavieto Muska, Kulzimano sūnus“; dat. sg. *Хадичы Шабановне* (1, 44) „Chadičiai, Šabano dukteriai“, šios moters broliai – gen. sg. *Магъметя Шабановича <...> Богуша Шабановича влана* (1, 44) „Magmeto, Šabano sūnaus, <...> ulono Bogušo, Šabano sūnaus“; *татарки гдрские повѣту Городенского Болдуша а Януха Оразовны* (1, 250) „valdovo totorės iš Gardino pavieto Bolduša ir Janucha, Orazo dukterys“, šių moterų brolis – dat. sg. *Мухтю Оразовичу* (1, 250) „Muchučiu, Orazo sūnu“.

Asmenvardžiai iš tėvo tėvavardžio. Kartais moters įvardijime po jos vardo ir tėvavardžio nurodomas ir jos tėvo tėvavardis (vyriškasis patronimas, užrašytas kilmininko linksniu). Pvz., *Айша Шахманцыровна Абрагимовича* (1, 211) „Aiša, Šachmanciro, Abrahimo sūnaus, duktė“. Šios moters antrasis ir trečiasis asmenvardžiai sudaryti iš jos tėvo įvardijimo pirmojo ir antrojo asmenvardžių (vardo ir tėvavardžio): gen. sg. *недоуцька Шахманцыра Абрагима Юхновича* (1, 217) „velionio Šachmanciro, Abrahimo sūnaus, Juchno anūko“. Kitas šio tipo moters įvardijimas – instr. sg. *Хавкою Абрагимовною Юхновича* (1, 210) „su Chavka, Abrahimo, Juchno sūnaus, dukteriai“. Šios moters tėvas – gen. sg. *Абрагима Юхновича* (1, 210) „Abrahimo, Juchno sūnaus“. Viename dokumente užrašytos dvi seserys: *Асановая Богдановича Хавька и Хадя Алевны Минкевича*

(1, 178) „Chavka, Asano, Bogdano sūnaus, žmona ir Chadia – [abi] Alėjaus, Minko sūnaus, dukterys“. Šių moterų tėvas – *Алей Миньковичь* (1, 178) „Alėjus, Minko sūnus“. Dokumente minimas ir moterų brolis *Юсуфь Алевичь Миньковича* (1, 178) „Jusufas, Alėjaus, Minko sūnaus, sūnus“. Moterų ir jų brolio tėvavardžiai bei tėvo tėvavardžiai sutampa su asmens, kuris dokumente minimas kaip šių žmonių tėvas, asmenvardžiais (yra sudaryti iš jo antroponimų).

Tėvo tėvavardis moters įvardijime gali būti užrašomas ir priesagos *-овна/-евна* vediniu iš vyriškojo patronimo (ši forma dažniau pasitaikydavo XVII a. dokumentuose, o patronimas kilmininko linksniu dažnesnis XVI a. raštuose), pvz., gen. sg. *Chaliny Achmeciówny Siunciukowiczówny* (3, 125) „Halinos, Achmeto, Siunčiuko sūnaus, dukters“. Šios moters tėvas dokumente neminimas, tačiau abejonių nekelia tai, kad moters antrasis ir trečiasis asmenvardžiai yra būtent iš jos tėvo įvardijimo. Tai liudija patroniminės abiejų asmenvardžių (moteriškojo patronimo – tėvavardžio ir iškart po jo einančio moteriškojo patronimo, kuris sudarytas iš vyriškojo patronimo – taigi moters tėvo tėvavardžio) priesagos. Atmetus moteriškąsias patronimines priesagas, galima rekonstruoti minimos moters tėvo asmenvardžius: **Achmet Siunciukowicz*. Tai, kad abu asmenvardžiai yra sudaryti iš vieno asmens antroponimų, galima spręsti ir pagal analogiją su moterų įvardijimais, kuriuose asmenvardžiai – andronimas (priesagos *-овая/-ева* vedinys arba priesagos *-иня* vedinys) ir androniminės priesagos *-овая/-ева* vedinys iš vyriškojo patronimo – yra sudaryti iš sutuoktinio antroponimų. Apie šį įvardijimo būdą žr. skyriuje „Asmenvardžiai iš sutuoktinio antroponimų“.

-sk- tipo asmenvardžiai. Moters įvardijime po asmenvardžio iš tėvo tėvavardžio gali būti ir *-sk-* tipo asmenvardis iš jos tėvo įvardijimo. Pvz., *с татаркою грскою воеводства Троцкого кнегиню Хадзею Алевною Талковскою Кулзимановною Хадзеевною Алеевою Калиновою* (1, 327). Šiame užrašyme abejonių nekelia du paskutiniai asmenvardžiai instr. sg. *Алеевою Калиновою*: jie tikrai sudaryti iš moters sutuoktinio, vardu *Алей Калина* (1, 328), asmenvardžių. Ketvirtasis šio įvardijimo asmenvardis instr. sg. *Кулзимановною* galbūt netaisyklingai sudarytas iš moters tėvo tėvavardžio (neabejotina tai, kad šis asmenvardis yra užrašymo klaida, nes moteris dviejų tėvavardžių – instr. sg. *Алевною* ir instr. sg. *Кулзимановною* – tikrai negalėjo turėti: tokio tipo vyriškų įvardijimų paprasčiausiai nebuvo). Galbūt antrasis moteriškasis patronimas buvo užrašytas, praleidžiant vyriškąją patroniminę priesagą *-овичь*, ir turėjo būti **Кулзимановичовною*? Tačiau tokiu atveju jis būtų užrašytas iš karto po moteriškojo patronimo dar prieš *-sk-* tipo asmenvardį, nes *-sk-* tipo asmenvardžiai vyro įvardijime eidavo po patronimų, o į moters įvardijimą iš vyro (tėvo arba sutuoktinio) įvardijimų būdavo perkeltami iš eilės: pirmiausia – vedinys iš vardo, po to – tėvavardžio kilmininkas arba vedinys iš tėvavardžio, pačioje pabaigoje – *-sk-* tipo asmenvardžio vedinys. Penktasis čia minimas moters asmenvardis instr. sg. *Хадзеевною* taip pat turi patroniminę priesagą, bet šis patronimas sudarytas iš moteriško vardo *Хадзя*. Kitaip sakant, čia pakartotas (tik jau iškreipta forma) tos pačios moters vardas, kuris pirmą kartą užrašytas instr. sg. *Хадзею*. Galima manyti, jog pirmieji trys moters asmenvardžiai instr. sg. *Хадзею Алевною Талковскую* užrašyti be klaidų. Samprotauti galima taip: vardas ir tėvavardis – įprastas moters įvardijimo būdas. Tai, kad *-sk-* tipo asmenvardis instr. sg. *Талковскую* yra iš tėvo, o ne sutuoktinio įvardijimo, rodo sutuoktinio įvardijimas *Алей Калина*. Jame tokio asmenvardžio nėra, o jei asmenvardis būtų iš sutuoktinio įvardijimo, jis ir būtų įrašytas po moters

antroponimų, sudarytų iš jos vyro asmenvardžių instr. sg. *Алеевою Калиновою*, o ne po asmenvardžių, sudarytų iš tėvo asmenvardžių. Tai, kad *-sk-* tipo asmenvardis yra iš moters tėvo įvardijimo, leidžia teigti jo vieta moters įvardijime: jis eina iškart po moteriškojo patronimo – taigi priklauso asmenvardžių junginiui iš mergautinio moters įvardijimo. Yra ir kitas įrodymas: kitame savo įvardijime moteris užrašyta instr. sg. *Хадеею Алеевною Талковщанку Калининою* (1, 331). Čia pirmojo moters įvardijimo *-sk-* tipo asmenvardis instr. sg. *Талковщанку* pakeistas moteriškuoju patronimu acc. sg. *Талковскою* priesaga liudija, jog asmenvardis tegalėjo būti sudarytas tik iš moters tėvo tėvavardžio. Taigi pirmąjį moters užrašymą *с татаркою грскою воеводства Троцкого княгиней Хадзеею Алеевною Талковскою Кульзимановною Хадзеевною Алеевою Калиновою* (1, 327) galima iššifruoti taip: „su valdovo totore iš Trakų vaivadijos kunigaikštienė Chadze, Alėjaus Talkovskio, [galbūt] Kulzimano sūnaus, dukteris Chadze, Alėjaus Kalinos žmona“.

ASMENVARDŽIAI IŠ SUTUOKTINIO ANTROPONIMŲ

Andronimai. Dažniausiai pasitaikantis asmenvardis iš sutuoktinio įvardijimo moters įvardijime – andronimas (priesagos *-ovaj/-evaj* vedinys iš sutuoktinio vardo). Pvz., vyro, užrašyto *недощык мужъ мой Мухарем* (1, 194) „velionis mano vyras Mucharemas“, žmona *тата рка гдрьская повету Троцкого, на име Фатма Тарыбердеевна Мухаремовая* (1, 194) „valdovo totorė iš Trakų pavieto, vardu Fatma, Tariberdėjaus duktė, Mucharemo žmona“. Šiame įvardijime andronimas yra *Мухаремовая*. Kito asmens, vadinamo dat. sg. *Абрагиму Шпакевичу* (1, 141) „Abrahimui, Špako sūnui“, žmona – *татарка гдрская повету Городенского Разметя Османовна Абрагимовая* (1, 141) „valdovo totorė iš Gardino pavieto Ragmetė, Osmano duktė, Abrahimo žmona“. Šiame įvardijime andronimas yra *Абрагимовая*. Moters įvardijimą gali sudaryti vien andronimas (šiuo atveju jis užrašytas su prieveidžiu): *княгиня Шахманцеровая* (1, 8) „kunigaikštienė Šachmancero žmona“. Šios moters vyras – dat. sg. *князю Шахманцерову Касымовичу* (1, 8) „kunigaikščiui Šachmancerui, Kasimo sūnui“.

Moters andronimo šaknis visada sutampa su jos sūnų tėvavardžių šaknimi, pvz., dat. sg. *Шамовой* – gen. sg. *Шамовича*: moteris – gen. sg. *кнегини Раси Диневъны Шамовой* (1, 356) „kunigaikštienės Rasės, Dino dukters, Šamo žmonos“; sūnus – gen. sg. *князя Ибрагима Шамовича* (1, 356) „kunigaikščio Ibrahim, Šamo sūnaus“; gen. sg. *Лихачовой* – nom. pl. *Лихачевичи*: moteris – dat. sg. *кнегини Зени Мансыровне Лихачовой* (1, 106) „kunigaikštienėi Zenei, Mansiro dukteriai, Lichačo žmonai“, sūnūs – *кнзь Юнус, княз Богдан, а княз Аксв Лихачевичи* (1, 106) „kunigaikštis Junusas, kunigaikštis Bogdanas ir kunigaikštis Aksuvas, Lichačo sūnūs“; gen. sg. *Гасановое* – gen. pl. *Гасановичовъ*: moteris – gen. sg. *кнегини Гасановое, кнегини Яси Ахметъ Улановны* (1, 43) „kunigaikštienės Asano žmonos, kunigaikštienės Jasios, Achmetulano dukters“, sūnūs – gen. sg. *князя Маска, князя Маликъбашы и князя Оля Гасановичовъ* (1, 43) „kunigaikščio Masko, kunigaikščio Malikbašos ir kunigaikščio Alėjaus, Asano sūnų“.

Andronimas gali būti sudarytas su priesaga *-иня*, pvz., gen. sg. *Мортузино* įvardijime gen. sg. *Мортузино кнегини Фатмы Касымовны* (1, 43) „Mortuzos žmonos kunigaikštienės Fatmos, Kasimo dukters“. Šios moters andronimo gen. sg. *Мортузино* šaknis sutampa su jos sūnų tėvavardžių gen. sg. *Мортузичовъ* šaknimi: gen. sg. *князя Аквиша, князя Маска и князя Яска Мортузичовъ* (1, 43) „kunigaikščio Agišo, kunigaikščio Mąško ir kunigaikščio Jasko, Motuzos sūnų“. Priesagos *-иня* vedinys acc. sg. *Муступиную* yra ir kitame

įvardijime: acc. sg. *татарку гдрьскую повету Меньского кнегиню Януху Адамовъну Муступиную Куминовича* (1, 168) „valdovo totorė iš Minsko pavieto kunigaikštienė Januchą, Adomo dukterį, Mustupos, Kumino sūnaus, žmoną“. Moters andronimo acc. sg. *Муступиную* šaknis sutampa su jos sūnų tėvavardžių gen. pl. *Муступичов* šaknimi: acc. sg. *Щасного, Богдана, Селиму, Обдулу Муступичов* (1, 168) „Ščasną, Bogdaną, Selimšą, Abdulą, Mustupos sūnus“.

Asmenvardžiai iš sutuoktinio tėvavardžio. Po andronimo dažnai moters įvardijime eina jos vyro tėvavardis, užrašytas genityvu, pvz., *Абрамовича* ir gen. sg. *Алеевича* moters įvardijime *кнегини Яхуты Альдуковны, бывшое Шахманцырово Абрагимовича, а теперешнее Асановое Алеевича* (1, 210) „kunigaikštienės Jachutos, Alduko dukters, buvusios Šachmanciro, Abrahimo sūnaus, žmonos, o dabar Asano, Alėjaus sūnaus, žmonos“. Šios moters pirmasis vyras – gen. sg. *недощыка Шахманцыра Абрагимовича Юхновича* (1, 217) „velionio Šachmanciro, Abrahimo, kuris yra Juchno sūnus, sūnaus“. Moters asmenvardžiai gen. sg. *Шахманцырово Абрагимовича* yra sudaryti iš jos pirmojo sutuoktinio asmenvardžių gen. sg. *Шахманцыра Абрагимовича*. Minimasis moters antrasis vyras – *татарин гдрский повету Виленского княз Асан Алеевичъ* (1, 210) „valdovo totorius iš Vilniaus pavieto kunigaikštis Asanas, Alėjaus sūnus“. Moters asmenvardžiai gen. sg. *Асановое Алеевича* yra sudaryti iš jos antrojo sutuoktinio asmenvardžių *Асан Алеевичъ*.

Kita moteris, kurios įvardijime yra asmenvardis iš jos sutuoktinio tėvavardžio, – gen. sg. *хоружиное татарское Абрагимовое Асановича Неты Карчевское* (1, 309) „totorių vėliavininko Abrahimo, Asano sūnaus, žmonos Netos, Karčevskio dukters“. Moters vyras – instr. sg. *небощыком Абрагимом Асановичом* (1, 309). Moters asmenvardžiai gen. sg. *Абрагимовое Асановича* yra sudaryti iš jos vyro asmenvardžių instr. sg. *Абрагимом Асановичом*.

Moters ir jos sūnų įvardijimuose moters andronimo ir asmenvardžio, sudaryto iš jos vyro tėvavardžio, ir sūnų tėvavardžių ir asmenvardžių, sudarytų iš tėvo tėvavardžio, šaknys sutampa, pvz., motina acc. sg. *Патьму Богдановъну Ахметевую Айдаровича* (1, 261) „Fatmą, Bogdano dukterį, Achmeto, Aidaro sūnaus, žmoną“, sūnūs – instr. sg. *Муртозою, Асаномъ, Мискомъ, Абрагимомъ, Богданомъ, Исупомъ Ахметевичы Айдаровича* (1, 261) „su Murtoza, Asanu, Misko, Abrahimu, Bogdanu, Isupu, kurie yra Achmeto, Aidaro sūnaus, sūnūs“.

(Bus daugiau)

PERMAINOS NEMĖŽYJE

2006 m. gegužės 27 d. įvyko Vilniaus krašto Lietuvos totorių Nemėžio skyriaus bendruomenės ataskaitinis susirinkimas, kurio metu atsistatydino šios bendruomenės pirmininkė Aiša Iljasevič. Birželio 18 d. Nemėžio mečeteje įvyko pakartotinis bendruomenės narių susirinkimas, kurio metu Artūras Muchlia buvo išrinktas šios bendruomenės pirmininku. Taip pat atnaujinta ir visa Nemėžio kaimo bendruomenės Taryba.

„Murzų ainiai Lietuvos žemėje“ Maskvos kino festivalyje

2006 m. gegužės 20–30 dienomis režisierius Leonidas Glušajevs Maskvoje dalyvavo kino festivalyje „Zolotoj vitiaz“, kuriame pristatė keletą savo naujausių darbų, tarp jų ir dokumentinį filmą apie Lietuvos totorių bendruomenę „Murzų ainiai Lietuvos žemėje“. Režisieriaus pasirodymas festivalyje buvo sėkmingas: jis buvo apdovanotas šveicarišku laikrodžiu bei viename iš Rusijos kanalų jam suteiktos 3 valandos nemokamo eterio laiko.

„LT“ informacija

KVIEČIAME Į JAUNIMO SĄSKRYDĮ

Mielas Lietuvos totorių jaunime!

2006 metų liepos 28–30 d. prie Melkio ežero (Taučiliškių kaimas, Vilniaus r.) organizuojamas Lietuvos totorių jaunimo sąskrydis. Sąskrydžio tikslas – skleisti Lietuvos totorių kultūrą ir tradicijas jaunajai kartai, stiprinti Lietuvos totorių bendruomenę. Sąskrydyje kviečiami dalyvauti jaunuoliai nuo 16 iki 30 metų.

Neformalioje aplinkoje jaunimas susipažins ir pabendraus tarpusavyje, bus kūrenamas laužas, organizuojama diskoteka, įvairūs komandiniai žaidimai.

Sąskrydyje dalyvaus smagusis „Tango TV“ televizijos kulinaras, „Skanus savaitgalis su Maratu“ laidos vedėjas Maratas Sargsyanas. Jis praves keletą kulinarijos pamokėlių.

Su savimi prašome turėti palapinę, higienos reikmenis, sumuštinių švediškam stalui.

Dalyvio mokestis – 10 litų.

Į sąskrydį vyksančius nuosavais automobiliais liepos 28 d. 19 val. prašome rinktis prie „Žaldokynės“ kavinės šalia Riešės gyvenvietės. Neturintiems galimybės nuvykti savarankiškai, nuo Vilniaus „Gintaro“ viešbučio bus užsakytas autobusas. Išvykimas – liepos 28 d. 19 val. Norintieji vykti autobusu turi skubiai užsiregistruoti.

Visus norinčius dalyvauti sąskrydyje prašome registruotis pas Emą Aleksandrovič tel. 867207228.

Pasiteirauti galima pas Adą Jakubauską tel. 8 682 72328 arba Alijų Aleksandrovičių tel. 8686 23003.

Lietuvos totorių
bendruomenių sąjunga

Lenkijos muftijato jubiliejus

2006 metų birželio 2–4 dienomis Varšuvoje, Balstogėje, Bohonikuose ir Krušynianuose pažymėtos Lenkijos Respublikos Muftiatao 80 metinės. Pirmą renginio dieną Varšuvoje įvyko mokslinė praktinė konferencija apie islamą ir totorius Lenkijoje, po to dalyviai išvyko į Balstogę, susitiko su vietos totorių bendruomene. Bohonikų ir Krušynianų mečetėse įvyko pamaldos. Renginio pabaigoje dalyviai galėjo pasigrožėti Lenkijos totorių folkloro koncertu bei dalyvauti totoriškų patiekalų degustacijoje. Renginio globėjas buvo Lenkijos Respubli-

kos Seimo Maršalas Marek Jurek.

Jubilėjaus proga Lenkijos Respublikos Prezidentas Lech Kaczyński nusipelnčius Lenkijos musulmonų sąjungos narius apdovanojo valstybiniais apdovanojimais. Apdovanoti šie asmenys: Auksiniu kryžiumi už nuopelnus – Mirjema Chalecka–Gembicka, imamas Stefan Jasinski, imamas Konstany Szesnowicz, Sidabrinu kryžiumi už nuopelnus – muftis Tomasz Miśkiewicz, Bronziniu kryžiumi už nuopelnus – Mirosława Korycka.

„LT“ informacija

Totorių virtuvė

Beken su kopūstais

Mielinę tešlą padalinti į nedidelius gabalėlius ir kiekvieną iškočioti. Ant vienos iškočiotos tešlos pusės dėti įdaru, o kita puse uždengti, kraštus suspausti paprastai, o po to danteliais. *Beken* patepti kiaušiniu ir pašauti į orkaitę ar krosnį. *Beken* galima gaminti ir iš virtų morkų. Jau iškepusį *beken* būtina patepti sviestu.

Įdaras. Šviežius kopūstus perplauti ir susmulkinti, pasūdyti. Sultis nuspausti. Kopūstus sudėti į gilų dubenį, sumaišyti su smulkintais kietai virtais kiaušiniiais, lydytu sviestu ir cukrumi. Visą gerai išmaišyti.

Vienam *beken* reikia: 90 g tešlos; įdaru: 150 g kopūstų, 1–2 kiaušinių, 15 g lydyto sviesto, cukraus, druskos.

Skanaus!

Laikraštis „Lietuvos totoriai“ internete

Nuo šiol su laikraščio „Lietuvos totoriai“ elektronine versija bus galima susipažinti Tautinių bendrijų namų tinklalapyje adresu: www.tbn.lt. Užėjus į tinklalapį reikia paspausti nuorodą „Tautinės mažumos“, jai atsidarius – „Totoriai“. Šioje svetainėje galima perskaityti paskutinį laikraščio numerį. Ten taip pat patalpintas laikraščio „Lietuvos totoriai“ archyvas.

Reiškiamo gilią užuojautą Asijai Jakubovskajai iš Švenčionėlių dėl brolio **Aleksandro JAKUBOVSKIO** mirties.

*Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga
Vilniaus apskrities Švenčionių rajono
totorių bendruomenė*

Lietuvių Totoriai

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m. sausio mėn.

Redakcijos adresas:
Totorių g. 6, Kaunas

ISSN 1822-2072

Steigėjai: Romualdas Makaveckas, Galim Sitdykov, Adas Jakubauskas
Leidėjas: Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Vyr. redaktorius: Galim Sitdykov ☎ 8-37-760816

Redaktorius: Adas Jakubauskas ☎ mob.8-682-72328

Ats. sekretorius: Jonas Ridzvanavičius ☎ 8-37-736802, el. p. jonridz@ktu.lt
Lietuvių kalbos stilistė: Jūratė Čirūnaitė ☎ 8-37-227326

Spausdino: KTU spaustuvė, užsakymo Nr. 334.
Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.

Tiražas – 600 egz.